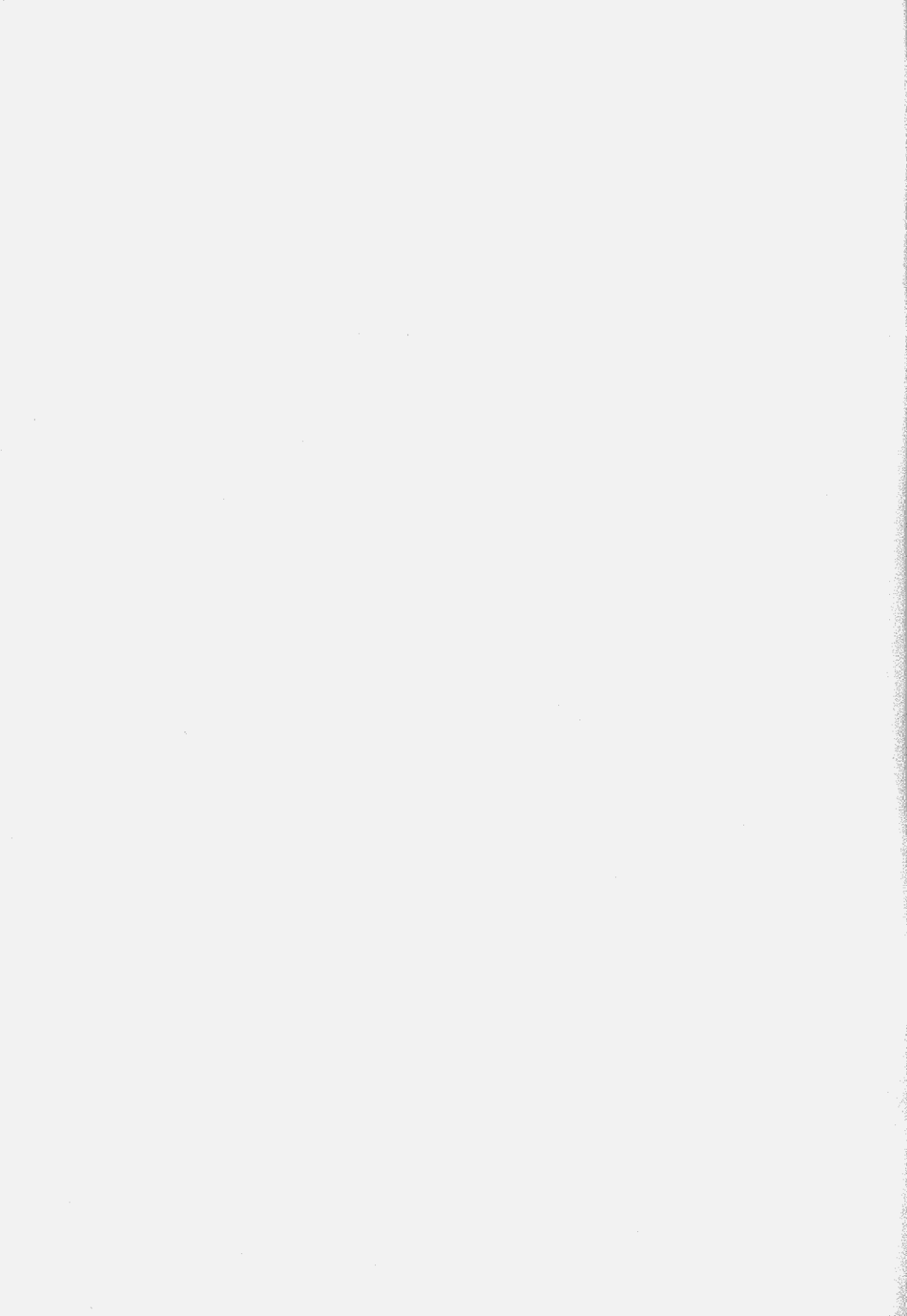

Απο την εργατική
χειραφekten
μεχρι την γενικευμενη
αυτοδιαχειριση

Το έντυπο «απ' την εργατική χειραφέτηση μέχρι τη γενικευμένη αυτό-διαχείριση» είναι αποτέλεσμα συλλογικών διαδικασιών της συνέλευσης της κατάληψης *libertatia*. Είναι μια σύντομη αλλά περιεκτική περιγραφή ποικίλων μορφών χειραφέτησης και αυτό-οργάνωσης των εργατών, σε διάφορα μέρη του κόσμου σε διαφορετικές εποχές. Το έντυπο αυτό αποτελεί το θεωρητικό λόγο του διημέρου εκδηλώσεων που είναι αφιερωμένο στην αυτοδιαχείριση και πραγματοποιήθηκε στις 1-2-3 Ιουλίου 2010 στο χώρο της κατάληψης.

Εν μέσω κρίσης η εκδήλωση με θέμα την αυτοδιαχείριση προέκυψε ως ανάγκη να μιλήσουμε για μορφές αυτο-οργάνωσης των εργατών στο εδώ και στο τώρα. Εντάσσεται στην γενικότερη προσπάθεια μας να παραχθεί πολιτικός λόγος που να ξεφεύγει από την εμμονή στο πεδίο της άρνησης και της αντίδρασης και να βάλει τις δομές για την δημιουργία εκείνων των προϋποθέσεων που θα οδηγήσουν στην πραγματική χειραφέτηση για τον πλήρη αυτό-καθορισμό. Προέκυψε επίσης ως ανάγκη να πάρουμε ξεκάθαρη θέση στους τρόπους και τις μορφές που πρέπει να πάρει μια επαναστατική διαδικασία σε σχέση με την παραγωγή και τις μορφές της.

*Τυπώθηκε σε περιορισμένο αριθμό αντιτύπων για τις ανάγκες του διημέρου.

Ιστορικό Δ.Ν.Τ

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), όπως και η Παγκόσμια Τράπεζα, στήθηκε το 1944 στο συνέδριο που έγινε στο Μπρέτον Γουντς. Αποτέλεσε από την αρχή εργαλείο παγκόσμιας κυριαρχίας των ΗΠΑ στις συνθήκες που διαμορφώνονταν μετά το τέλος της Μεγάλης Ύφεσης της δεκαετίας του 1930 και του διαφαινόμενου τέλους του πολέμου. Ο στόχος ήταν η ενοποίηση της παγκόσμιας καπιταλιστικής αγοράς κάτω από την ηγεμονία των ΗΠΑ. Οι 182 χώρες που συμμετέχουν στο ΔΝΤ δεν έχουν τα ίδια δικαιώματα ψήφου, αφού αυτά καθορίζονται από το πόσα κεφάλαια έχει συνεισφέρει η κάθε χώρα. Έτσι οι ΗΠΑ ελέγχουν του 17,16% των ψήφων και συνολικά η ομάδα των G8 το 50% των ψήφων.

Σε μια πρώτη φάση το αντικείμενο του ΔΝΤ ήταν να προωθεί δάνεια σε χώρες που χρειάζονταν χρήμα για να αγοράσουν πρώτες ύλες και άλλα αγαθά που ήταν απαραίτητα για να υπάρξει παραγωγή. Αυτό εξυπηρετούσε τα συμφέροντα των ΗΠΑ που κατείχαν την πλειονότητα του παγκόσμιου επενδυμένου κεφαλαίου, το μισό της παγκόσμιας

βιομηχανικής παραγωγής, το 1/3 των παγκόσμιων εξαγωγών και το 61% των αποθεμάτων χρυσού.

Στα χέρια των νεοφιλελεύθερων ο ρόλος του ΔΝΤ άλλαξε στη δεκαετία του 1980. Οι δέκα μεγαλύτερες διεθνείς τράπεζες (οι περισσότερες αμερικανικές) έβλεπαν ότι κινδύνευαν να χάσουν τεράστια ποσά που είχαν δανείσει σε χώρες που ήταν στα όρια της χρεοκοπίας. Τώρα το ΔΝΤ ανέλαβε την υποστήριξη αυτών ακριβώς των προβληματικών τραπεζικών συστημάτων: έδινε σε διάφορες χώρες «δάνεια-γέφυρες» ώστε να μπορέσουν αυτές να αποπληρώσουν τα δάνεια που είχαν πάρει από τις διεθνείς τράπεζες.

Εξαιτίας του μεγέθους των κεφαλαίων που ήλεγχε, αλλά και της άμεσης σχέσης του με τον αμερικανικό ιμπεριαλισμό, το ΔΝΤ μπόρεσε έτσι να επιβάλει στις δανειολήπτριες χώρες όρους που καμία τράπεζα δεν μπορούσε να διανοηθεί να προτείνει μέχρι τότε. Αντιστρέφοντας την παλιότερη τακτική του ενάντια στην υποτίμηση νομισμάτων, τώρα το ΔΝΤ επέβαλε υποτιμήσεις και περικοπές στο εθνικό εισόδημα ώστε να περιοριστούν οι εισαγωγές στις δανειολήπτριες χώρες. Μόνος στόχος πλέον ήταν η αποπληρωμή του χρέους στο διεθνές χρηματιστικό κεφάλαιο.

Τα υποχρεωτικά «προγράμματα δομικής προσαρμογής» του ΔΝΤ απαιτούσαν πρώτα και κύρια ιδιωτικοποιήσεις δημόσιων επιχειρήσεων, με το επιχείρημα ότι έτσι θα εξευρίσκονταν τα λεφτά για να αποπληρωθούν τα δάνεια. Το ΔΝΤ επέβαλε επίσης περικοπές στο κράτος πρόνοιας, αλλά και δραματική περικοπή των πραγματικών μισθών. Ο στόχος ήταν να αυξηθούν οι εξαγωγές (λόγω των «ανταγωνιστικότερου» εργατικού κόστους) και έτσι να υπάρξει ένας επιπλέον πόρος για να πάρουν πίσω τα λεφτά τους οι πιστωτές. Φυσικά οι χώρες αυτές δεν μπορούσαν να γίνουν συνολικά εξαγωγικές γιατί την ίδια στιγμή το ΔΝΤ επέβαλε κατάργηση κάθε δασμολογικής και επιδοματικής προστασίας της ντόπιας παραγωγής. Μόνο όσες επιχειρήσεις και κλάδοι αποδεικνύονταν «ανταγωνιστικοί» στη ζούγκλα της παγκόσμιας αγοράς, μόνον αυτοί θα επιβίωναν (από αυτό κέρδιζαν βέβαια οι πολυεθνικές επιχειρήσεις που έβρισκαν έτσι πολύ χαμηλές τιμές για πρώτες ύλες). Τη δεκαετία του 1980 δόθηκαν 187 δάνεια υπό τον όρο της εφαρμογής της «προγραμμάτων δομικής προσαρμογής». Όλα οδήγησαν σε πείνα, υποσιτισμό, φτώχεια, εξάπλωση ασθενειών και μείωση του προσδόκιμου ζωής σε όλο τον Τρίτο Κόσμο. Σχεδόν όλες οι χώρες της Μαύρης Αφρικής αναγκάστηκαν να εφαρμόσουν αυτά τα προγράμματα και το ΑΕΠ άρχισε να πέφτει κατά 2,2% το χρόνο κατά μέσο όρο. Το εισόδημα μειώθηκε στα προ ανεξαρτητοποίησης επίπεδα. Οι δαπάνες για την υγεία μειώθηκαν κατά 50% και για την παιδεία κατά 25%. Στην Τανζανία, π.χ., οι δαπάνες για αποπληρωμή του χρέους ήταν

εξαπλάσιες από τις δαπάνες για την υγεία. Αποτέλεσμα; Το 40% του πληθυσμού της χώρας πέθαινε πριν φτάσει στην ηλικία των 35 χρονών. Τη μοίρα της Μαύρης Αφρικής είχε και η Λατινική Αμερική στη δεκαετία του 1980. Στη Χιλή, το ΔΝΤ επέβαλε περικοπές μισθών της τάξης του 40%, ενώ στο Μεξικό το ποσοστό αυτό έφτασε το 50%. Οι δαπάνες στην παιδεία και την υγεία επίσης μειώθηκαν στο μισό με αποτέλεσμα η βρεφική θνησιμότητα να τριπλασιαστεί την ίδια περίοδο.

Παρά τις θυσίες, στο τέλος της δεκαετίας του 1980 το χρέος του Τρίτου Κόσμου ήταν μεγαλύτερο από αυτό που ήταν κατά την έναρξη των προγραμμάτων του ΔΝΤ. Δεκάδες χώρες είχαν μπει σε έναν φαύλο κύκλο: Η λιτότητα περιόρισε δραματικά την ανάπτυξη πράγμα που εμπόδισε την αποπληρωμή του χρέους –όσο κι αν στραγγίζονταν οι άνθρωποι– ενώ η υποτίμηση αυτή καθ' αυτή μεγέθυνε το ύψος των χρεών που υπολογίζονταν σε δολάρια. Στην Ινδονησία, π.χ. το εξωτερικό χρέος ανέβηκε από το 29% του ΑΕΠ που ήταν το 1980 στο 67% το 1992. Έτσι οι μόνοι κερδισμένοι ήταν οι δανειστές στους οποίους επέστρεφαν εντόκως τα λεφτά: τη δεκαετία του 1980 στη Λατινική Αμερική το 70% των νέων δανείων χρησιμοποιήθηκαν για την αποπληρωμή τόκων των προηγούμενων δανείων.

Ο ρόλος του ΔΝΤ ενισχύθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1990 όταν περιήλθαν στον έλεγχό του ακόμη μεγαλύτερα κεφάλαια. Τώρα πια το Ταμείο εξελίχθηκε στον παγκόσμιο δανειστή τελευταίας καταφυγής δανείζοντας πάνω από 200 δισ. ετησίως. Τα δάνεια σε Ρωσία, Ταϊλάνδη, Ινδονησία, Νότια Κορέα και Βραζιλία το '97 και το '98 στόχευαν και πάλι στη διάσωση των δανειστριών τραπεζών.

Τα «ασιατικά» δάνεια του ΔΝΤ σήμαιναν επίσης ένα τεράστιο ανθρώπινο κόστος: Στη Ν. Κορέα τα αγγλικά αρχικά του ΔΝΤ, IMF, διαβάζονταν πλέον ως: I'M Fired (απολύθηκε).

Σύντομο ιστορικό παρεμβάσεων του ΔΝΤ

Βενεζουέλα: τη δεκαετία του 80 η κυβέρνηση Κάρλος Αντρές Πέρες προχωρά σε αύξηση των μέσων μεταφοράς εφαρμόζοντας στην πράξη ένα από τα ζητούμενα μέτρα του ΔΝΤ. Το Φλεβάρη του 1989 ξέσπασαν στη χώρα επεισόδια πρωτοφανούς βιαιότητας. Η εξέγερση κόστισε εκατοντάδες ζωές.

Βολιβία: το 1998 το ΔΝΤ δάνεισε 138 εκ. δολάρια. Από το 2003 και μετά η Βολιβία αντιμετώπιζε όλο και μεγαλύτερη φτώχεια, χρόνια δομική ανεργία και υποαπασχόληση. Αποτέλεσμα ήταν το ξέσπασμα κοινωνικής εξέγερσης με βίαιες εκδηλώσεις στην πρωτεύουσα Λας Πας, όπου και σκοτώθηκαν 33 πολίτες και τραυματίστηκαν 200. ο πρόεδρος

που εφαρμόσε τα μέτρα φυγαδεύτηκε μέσα σε ασθενοφόρο.

Αργεντινή: τη δεκαετία του 90 η αργεντινή δανείζεται 13 δις δολάρια. Μέσα σε μία δεκαετία ιδιωτικοποιήθηκαν με ελάχιστο τίμημα οι πλουτοπαραγωγικές πηγές της χώρας συμπεριλαμβανομένων των μεταφορών, της υγείας, της ύδρευσης, της ενέργειας και των τηλεπικοινωνιών. Το 2001 ο σοσιαλιστής πρόεδρος της αργεντινής διέφυγε με ελικόπτερο, καθώς οι δρόμοι του Μπουένος Άιρες είχαν πλημμυρίσει από εξεγερμένους που τον έψαχναν. Στην Αργεντινή το ΑΕΠ της μειώθηκε συνολικά κατά 21%, με καταστροφικά αποτελέσματα για τον κοινωνικό της ιστό: στο ζενίθ της κρίσης (μέσα του 2002), το ποσοστό της φτώχειας έφτασε το 57%, ενώ η ανεργία ξεπέρασε το 23%.

Ινδονησία: το 1998 η επιβολή των πολιτικών του δντ οδήγησε στην πτώση του παραγόμενου πλούτου κατά 45%. Αμέσως ξέσπασε βίαιη κοινωνική εξέγερση με εκατοντάδες νεκρούς.

Βραζιλία: το 1999 το δντ έδωσε δάνειο 17,5δις δολαρίων. Η κατάσταση που δημιουργήθηκε είχε ως αποτέλεσμα στις εκλογές του 2000 το επαναστατικό θεσμικό κόμμα να χάσει την εξουσία μετά από σχεδόν έναν αιώνα. Τα επιτόκια δανεισμού αυξάνονταν ανά ημέρα κατά 32%. Ξέσπασαν βίαιες διαδηλώσεις στις οποίες δεν υπήρξαν νεκροί, ή τουλάχιστον δεν καταγράφησαν.

Ταϊλάνδη: το 1999 έλαβε 2 δάνεια από το ΔΝΤ, τα οποία έφταναν τα 21 δις δολάρια. Το σκληρό πακέτο διαρθρωτικών μέτρων οδήγησε σε υποτίμηση του τοπικού νομίσματος και τελικά σε πραξικόπημα το 2006.

Λετονία: εφαρμόστηκε η μείωση των συντάξεων κατά 10% και των δημοσίων υπαλλήλων κατά 20% , ενώ των εκπαιδευτικών και των γιατρών κατά 40%. Αυτό προκάλεσε μείωση του ΑΕΠ κατά 24% μέσα σε 2 χρόνια. Στη δύσμοιρη Λετονία οι μισθοί έχουν καταβαραθωθεί (στο Δημόσιο κατά 15%), ενώ έχουν κλείσει τα 100 από τα 124 νοσοκομεία που είχε η χώρα!

Ουγγαρία: καταργήθηκε ο 13ος μισθός, το επίδομα χριστουγέννων και περικόπηκαν κατά 20% έως και 30% οι μισθοί των δημοσίων υπαλλήλων. Αυξήθηκαν ραγδαία οι έμμεσοι φόροι (δηλ. αυτοί που θύγουν τους ασθενέστερους), ενώ η ανεργία καλπάζει σε διψήφια νούμερα. Έτσι δεν είναι τυχαίο ότι σήμερα τα τρία από τα δέκα εκατομμύρια του πληθυσμού ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας. Και η απόγνωση του λαού οδήγησε δυστυχώς και σε πολύ άσχημα εκλογικά αποτελέσματα, αφού προκειμένου να τιμωρήσει το Σοσιαλιστικό Κόμμα που επέβαλε τα μέτρα του ΔΝΤ, έφερε στην κυβέρνηση τη Δεξιά κι ενίσχυσε σημαντικά το ακροδεξιό Γιόμπικ (πήρε 17%).

Ρουμανία: Στη Ρουμανία έχουν γίνει ήδη χιλιάδες απολύσεις στο δημόσιο τομέα. Πέρυσι η ύφεση ήταν τέτοια ώστε το ΑΕΠ μειώθηκε κατά

7,5%, ενώ φέτος αναμένεται περαιτέρω πτώση (8%). Παρότι το ρουμανικό χρέος είναι μόνον το 40% του ΑΕΠ (στην Ελλάδα είναι 115%) η συμμαχία Ε.Ε.-ΔΝΤ είναι αμείλικτη: επιμένει να υλοποιήσει η κυβέρνηση τη δέσμευση για συνολικά 100.000 απολύσεις στο δημόσιο τομέα το 2010!

Ωστόσο η ιστορία του ΔΝΤ δεν σήμανε μόνον τραγωδίες. Οι πολιτικές που επέβαλε πυροδότησαν πολλές φορές κινητοποιήσεις που αμφισβήτησαν τις ίδιες τις άρχουσες τάξεις που εφάρμοσαν τα προγράμματά του. Η βίαιη ανατροπή της δικτατορίας του Σουχάρτο στην Ινδονησία οδήγησε μια σειρά κράτη της περιοχής στο να αρνηθούν πλέον να εφαρμόσουν τέτοια μέτρα. Στην Αργεντινή οι κυβερνήσεις έπεφταν η μία μετά την άλλη το 2001/02, ενώ σε πολλές λαϊκές γειτονιές το κράτος είχε χάσει την εξουσία.

Βασικές αρχές των εργατικών συμβουλίων

Η εργατική τάξη για να μπορέσει να επιβιώσει με όσο το δυνατό λιγότερες απώλειες μέσα από τον αέναο κοινωνικό-ταξικό πόλεμο, μεταξύ αυτής και της καθεστηκυίας τάξης, υιοθετεί δύο βασικές στρατηγικές δράσης: την άμυνα και την επίθεση. Ανάλογα με τις κοινωνικές και εργασιακές συνθήκες, επιλέγει και την στρατηγική που θα την βοηθήσει να εκπληρώσει τις εκάστοτε ανάγκες με το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα.

Αν και το ιδανικότερο επιθυμητό θα ήταν η διαρκής σύγκρουση της εργατικής τάξης με το κεφάλαιο, μέχρι την ολοκληρωτική καταστροφή των καπιταλιστικών παραγωγικών σχέσεων, υπήρχαν και υπάρχουν πάντα ποικίλοι παράγοντες οι οποίοι λειτουργούσαν και συνεχίζουν να λειτουργούν ως τροχοπέδη απέναντι σε αυτή την λογική. Ο βασικότερος και αποτελεσματικότερος εξ αυτών, είναι τα συνδικάτα.

Αν και θεωρητικά τα συνδικάτα δημιουργούνται με σκοπό την οργάνωση και την στήριξη των εργατικών διεκδικήσεων, στην πράξη δεν είναι τίποτα περισσότερο ένας μηχανισμός εξομάλυνσης και διαιώνισης των υπαρχόντων εργασιακών σχέσεων με όσο το δυνατό λιγότερες ταξικές συγκρούσεις. Αν μπορούσαμε να δώσουμε έναν ορισμό για τα συνδικάτα, θα λέγαμε ότι είναι τροχοπέδη στην ριζοσπαστικοποίηση της εργατικής τάξης.

Επειδή όμως ο πνευματικός και διεκδικητικός μεσαίωνας δεν μπορεί να αγγίξει την εργατική τάξη στο σύνολό της, μέσα από τα μαχητικότερα κομμάτια αυτής αναδύθηκαν τα εργατικά συμβούλια (Ε.Σ.), ως μια νέα μορφή οργάνωσης και δράσης.

Τα Ε.Σ. είναι ουσιαστικά ο πιο απλός και υγιής τρόπος

οργάνωσης της εργατικής τάξης. Οι εργάτες και οι εργάτριες οργανώνονται είτε μέσα στο χώρο εργασίας, είτε σε χώρους που οι ίδιοι επιλέγουν (καφενεία, κατειλημμένοι χώροι κ.α.), μέσα στους οποίους συζητούν τα προβλήματά τους και οργανώνουν τη δράση τους όλοι μαζί συλλογικά, χωρίς αντιπροσώπους, άμεσα και αδιαμεσολάβητα. Οι αυτό-οργανωμένες δομές ενός εργατικού συμβουλίου οξύνουν τις ριζοσπαστικές λογικές των εργατών και των εργατριών, οξύνουν το ενδιαφέρον του καθένα για δράση, κάτι το οποίο στα συνδικάτα καταστρέφεται από την πρώτη στιγμή λόγω της ύπαρξης ψήφου και αντιπροσώπησης.

Όταν όμως τα Ε.Σ. ακολουθούνται και από την κατάληψη του χώρου εργασίας και επαναλειτουργίας- μέσω αυτής- της παραγωγής με οριζόντιες δομές, τότε φτάνουμε ένα βήμα πριν την ολοκληρωτική ρήξη του καπιταλιστικού- εκμεταλλευτικού συστήματος παραγωγής.

Εργατικά συμβούλια στην ιταλία αρχές του 20αι

Συνοπτική Ιστορική Περιγραφή

Στα 1906 η ανάγκη για την διευθέτηση ενδεχόμενων αντιδικιών σχετικά με την εφαρμογή της συλλογικής σύμβασης εργασίας ανάμεσα στην FIOM(ιταλική ομοσπονδία εργατών μετάλλου) και στο εργοστάσιο αυτοκινήτων itala της FIAT στο Τορίνο, οδήγησε στη δημιουργία ενός εταιρικού οργανισμού που ονομάστηκε «εσωτερική επιτροπή». Η επιτροπή αυτή αποτελούνταν από εργάτες του εργοστασίου και ήταν εκλεγμένη από το προσωπικό του, κατείχε μια αυτόνομη θέση σε σχέση με τις κάθετες και οριζόντιες οργανώσεις του συνδικάτου και μερικές φορές έπαιζε έναν ρόλο ταξικής συνεργασίας περισσότερο απ' το συνδικάτο.

Με τη λήξη του 1ου πολέμου τον Αύγουστο του 1919 και μετά την παραίτηση της εν ενεργεία εσωτερικής επιτροπής ανέκυψε το πρόβλημα της αντικατάστασής της. Μετά από συζήτηση προκρίνεται η διεύρυνση της επιτροπής μέσω της εκλογής ενός επιτρόπου για κάθε τμήμα του εργοστασίου. Οι 42 εκλεγμένοι επίτροποι συγκροτούν το πρώτο εργοστασιακό συμβούλιο-ΕΣ. Το παράδειγμα ακολουθείται σύντομα και σε άλλα βιομηχανικά κέντρα. Τον Οκτώβρη της ίδιας χρονιάς στην πρώτη συνέλευση των εκτελεστικών επιτροπών των ΕΣ εκπροσωπούνται 30.000 εργάτες.

Το Μάρτιο του 1920 ένα κύμα απεργιών σε διάφορους κλάδους στη βόρεια Ιταλία οδηγεί στην κατάληψη εγκαταστάσεων(fiat) και στην οργάνωση ένοπλων τμημάτων για την υπεράσισή τους με σκοπό το πολιτικό ζήτημα της απαλλοτρίωσης και της άμεσης αυτό-διεύθυνσής τους. Σε ένδειξη αλληλεγγύης η απεργία γενικεύεται σχεδόν σε όλους τους κλάδους και σχεδόν στη μισή χερσόνησο. Καλείται ο στρατός που δεν μπορεί όμως να μεταβεί στις περιοχές μετά από απεργία των σιδηροδρομικών και επιλέγεται να μεταφερθεί μέσω θαλάσσης στη Γένοβα, όπου και εκεί το λιμάνι είναι κλειστό. Βρισκόμαστε πλέον στην παραμονή μια πολιτικής, εξεγερσιακής, γενικής απεργίας. Παραγωγικές μονάδες μετατρέπονται σε φρούρια ενώ συνεχίζεται ταυτόχρονα η παραγωγή που φτάνει στο 90%. Το Τορίνο βρίσκεται πολιορκημένο τελικά από 20.000 μπάτσους και στρατιώτες. Μετά την προδοσία της ηγεσίας των σοσιαλιστών η απεργία λήγει ύστερα από 30 ημέρες. Αμέσως μετά ξεκινάει η αντεπίθεση των εργοδοτών με αιχμή τους φασίστες.

Τι ήταν όμως αυτό που συνέβαλλε στην ταχύτατη καθιέρωση των ΕΣ? Οι θεμελιώδεις τους αρχές δεν επινοήθηκαν από κάποιο φλογερό πνεύμα αλλά δημιουργήθηκαν μέσα από το πεδίο των γεγονότων. Αν είχαν παραμείνει σαν διευρυμένες εσωτερικές επιτροπές

με τις ίδιες λειτουργίες της συνεργασίας και της συμφωνίας δεν θα μπορούσαν να αποτελέσουν το αποτελεσματικότερο ταξικό εργαλείο επαναστατικής έντασης της περιόδου.

Θέσεις-Θεωρία των ΕΣ

1) Το ΕΣ σχηματίζεται και διαρθρώνεται σε όλες τις πολυσύνθετες και ζωντανές δομές της επιχείρησης. Αναζητά τα μυστικά της, προσκολλάται στα σχέδια της, στις μεθόδους της παραγωγικής διαδικασίας, στις ποικιλόμορφες εξειδικεύσεις της εργασίας, στην εξελιγμένη τεχνική της εσωτερικής οργάνωσης. Λόγω αυτού του χαρακτήρα του το ΕΣ σε αντίθεση με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις παράγει δύο νέα δεδομένα αδιαμφισβήτητης επαναστατικής ισχύος: α) αντί να καλλιεργεί στον εργάτη την νοοτροπία του μισθωτού φέρνει στην επιφάνεια την συνείδηση του παραγωγού, β) διαπαιδαγωγεί και εκπαιδεύει τον εργάτη στην διεύθυνση.

Αποτέλεσμα αυτών των δύο δεδομένων είναι ότι ο εργαζόμενος κατανοεί ότι η κατάρτιση του εργοστασίου δεν είναι μια συγκεκριμένη υπόθεση αλλά αποτέλεσμα της ίδιας του της χειραφέτησης. Η απαλλοτρίωση χάνει τα μυθικά γνωρίσματά της, αποκτά συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και γίνεται μια χειροπιαστή απόδειξη.

2) Αντίθετα με τα κόμματα και τα συνδικάτα τα συμβούλια δεν είναι μόνο διαπραγματευτικές ενώσεις αλλά αναγκαίες αδιαίρετες οργανώσεις. Δεν υπάρχει ένας αρχηγός ή μια ιεραρχία που να οργανώνει τους οπαδούς σε μια συγκεκριμένη πολιτική ομάδα. Η οργάνωση είναι η ίδια η παραγωγική διαδικασία που ηλαιοιώνει λειτουργικά και οργανικά όλους τους παραγωγούς. Η ενότητα στο εσωτερικό του συμβουλίου είναι αποτέλεσμα μιας ανάγκης και όχι ενός συμβιβασμού ή μιας σύμπτωσης. Διαλύει έτσι τις διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα: α) στους οργανωμένους ή μη εργαζόμενους και β) τους χειρώνακτες από τους πνευματικά εργαζόμενους.

3) Το κίνημα των συμβουλίων αποτελεί την διαδικασία μοριακού σχηματισμού της σοσιαλιστικής κοινωνίας. Έτσι η έλευσή του δεν γίνεται αντιληπτή ως γραφειοκρατική θέσπιση εκ των άνω αλλά ως γέννημα και διαρκής δημιουργία της βάσης. Στις γραμμές των συμβουλίων βρίσκουμε τον επαναστατικό ρεαλισμό που νικά τον ουτοπισμό της προπαγάνδας και θάβει τη «μεταφυσική της εξουσίας». Τα συμβούλια γίνονται μια εμπειρία και συγχρόνως ένα παράδειγμα, μια σφήνα στη κοινωνία του σήμερα κι ένας σπόρος της μελλοντικής κοινωνίας.

4) Αν τα συμβούλια στο γενικό επίπεδο της επαναστατικής στρατηγικής, αντιπροσωπεύουν την γενική, τελική και διαρκή οργάνωση

του σοσιαλισμού, στο επίπεδο της τακτικής αποτελούν μια συμπληρωματική μαζική δύναμη, ένα βοηθητικό όργανο του πολιτικού κινήματος. Τα συμβούλια διαθέτουν μια μεγάλη δυνατότητα επίθεσης ως επιχειρηματικές και αναπτυξιακές μονάδες κατά την επαναστατική φάση, ενώ έχουν την ίδια λειτουργία που επιτελούν κατά την διάρκεια μιας κινητοποίησης οι εσωτερικές επιτροπές και οι απεργιακές επιτροπές.

Επαναστατικά Εργατικά Συμβούλια

Η μορφή οργάνωσης των ΕΣ μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τη διεύθυνση μιας επιχείρησης για την μεγιστοποίηση της απόδοσης-παραγωγής μέσω της αμοιβαίας κατανόησης και λύσης των εκατέρωθεν προβλημάτων. Προκρίνεται μάλιστα ως η ορθολογικότερη λύση διοίκησης/διαχείρισης ανθρώπινων πόρων για τη (πλασματική) συμμετοχή των εργατών στη παραγωγική διαδικασία. Οι εργάτες πρέπει να έχουν την εντύπωση ότι δεν αποτελούν ένα απλό γρανάζι της συνολικότερης παραγωγικής διαδικασίας αλλά ένα «ισότιμο» μέλος της οικογένειας επιχείρησης που πρέπει να έχει λόγο για τα τεκταινόμενα της με σκοπό βέβαια την αύξηση του ποσοστού των κερδών. Κύριο μέλημα αυτής της συμμετοχής είναι η αποβολή του αισθήματος ρουτίνας, στην εργασία, που μειώνει την απόδοση και η αντιστροφή αυτού σε περηφάνια που αυξάνει την απόδοση και άρα μειώνει το κόστος ανά μονάδα προϊόντος αυξάνοντας τα κέρδη για την επιχείρηση αφού στις ίδιες εργατοώρες και με τις ίδιες αποδοχές αυξάνεται η παραγωγή. Είναι ολοφάνερο ότι όπως κάθε μέσο ανθρώπινης δραστηριότητας έτσι και τα εργατικά συμβούλια και οι εργατικές επιτροπές αποτελούν ένα εργαλείο. Ανάλογα τα πολιτικά ή μη χαρακτηριστικά που θα του προσδώσουν τα εμπλεκόμενα μέλη αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την αναπαραγωγή της εκμετάλλευσης ή για την ανατολή της ουτοπίας.

Τα ΕΣ γίνονται επαναστατικά όταν ο λόγος ύπαρξής τους δεν είναι η διεκπεραίωση ή η διευθέτηση των οποιονδήποτε προβλημάτων που προκύπτουν με τη διοίκηση αλλά η στοχοπροσήλωση στην απαλλοτρίωση και λειτουργία των μέσων παραγωγής από τους ίδιους τους εργαζόμενους-παραγωγούς. Προϋποθέτει την προπαγάνδηση του εγχειρήματος για την γενίκευσή του. Τα ΕΕΣ δεν προεινίζονται να αντικαταστήσουν τις λειτουργίες του κράτους και των μηχανισμών του αλλά να καταστρέψουν τις δομές της ύπαρξής του. Σ' αυτό ακριβώς το σημείο είναι που χρειάζονται τη βοήθεια μιας οργανωμένης πολιτικής δύναμης για να εκτελεστεί η αποστολή.

Στην επεξεργασία της θεωρίας των συμβουλίων συνέβαλαν δύο διαφορετικές πολιτικές ομάδες: η ομάδα των σοσιαλιστών(Γκράμσι, Ordine Nuovo) και των αναρχικών(Πέτρι, Φερέρο, Γκαρίνο...). Επίσης δύο ήταν οι ομάδες που έκλεισαν το δρόμο στο κίνημα των συμβουλίων: οι μεγάλοι βιομήχανοι(Ολιβέτι, Ανιέλι, Πιρέλι...) και οι ιεραρχίες των συνδικαλιστικών ομοσπονδιών. Η αντίθεση με τους δεύτερους συμπυκνώνεται στο ότι κύρια λειτουργία του συνδικάτου δεν είναι να διαμορφώνει στον εργάτη την συνείδηση του παραγωγού αλλά να υπερασπίζεται τα συμφέροντά του εργάτη ως μισθωτού.

Δεν υπάρχει μόνο η ιταλική παράδοση των συμβουλίων. Στη Ρωσία το κίνημα των συμβουλίων(Εργατική Αντιπολίτευση, Κίνημα Κροστάνδης) γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη κατά την προετοιμασία της επανάστασης μέχρι τον Οκτώβριο. Στην Γερμανία τα συμβούλια(Σύνδεσμος Σπάρτακος) αποτέλεσαν τη μορφή ανάπτυξης της επανάστασης το 1918, -19, -21, -23. Στην ολλανδία αναπτύχθηκε ένα σημαντικό θεωρητικό κίνημα(Γκόρτερ, Πάνεκουκ) γύρω από την ιδέα των συμβουλίων οι «τριμπουνιστές». Στη Γαλλία επίσης πολλές ομάδες(Σπάρτακους, Λεφέβρ) απέδωσαν μεγάλη σημασία στο ζήτημα των συμβουλίων. Στην Ουγγαρία και στη Βαυαρία η εμπειρία των συμβουλίων τερματίστηκε μετά τον θρίαμβο της αντεπανάστασης.

Για τα Σοβιέτ

Η ρωσική λέξη σοβιέτ , σημαίνει συμβούλιο. Έγινε διεθνής πολιτικός όρος με τη σημασία των συμβουλίων αντιπροσώπων που αποτέλεσαν τη βάση της πολιτικής οργάνωσης των εργατών κατά την Οκτωβριανή Επανάσταση, και στη συνέχεια του λαϊκοδημοκρατικού πολιτεύματος της Σοβιετικής Ένωσης.

Ιστορικά στοιχεία

Ως σοβιέτ ονομάζονταν τα συμβούλια αντιπροσώπων της κάθε διοικητικής περιφέρειας που εκλέγονταν είτε απ' ευθείας από τον λαό, είτε από αντιπροσώπους σοβιέτ μικρότερων περιοχών. Τα πρώτα σοβιέτ ήταν συμβούλια εργατών που είχαν εκλεγεί το 1905 κατά τη μεγάλη απεργία που είχε σημειωθεί στη Ρωσία μετά την οποία και ακολούθησε η ρωσική Επανάσταση του 1905.

Κατά μίμηση των πρώτων εκείνων σοβιέτ, στη επανάσταση του 1917 σχηματίσθηκαν σοβιέτ εργατών και στρατιωτών τα οποία ουσιαστικά ανέλαβαν την εξουσία, σε μία προσπάθεια εφαρμογής άμεσης δημοκρατίας στο πρότυπο της Παρισινής Κομμούνας. Τον Απρίλιο του 1917 συνήλθε στο Μινσκ η πρώτη πανρωσική διάσκεψη των σοβιέτ των εργατών και στρατιωτών. Ένα από τα βασικότερα τότε συνθήματα ήταν: «Όλη η εξουσία στα σοβιέτ».

Κατά την Οκτωβριανή Επανάσταση συνήλθε στις 25 μέχρι 27 Οκτωβρίου του 1917 η δεύτερη όμοια διάσκεψη των σοβιέτ, αγροτών εργατών και στρατιωτών, θέτοντας τις βάσεις του νέου πολιτεύματος του κράτους. Από τότε, σε αυτό το πλαίσιο, τα σοβιέτ παρέμειναν ο κύριος φορέας της εξουσίας στην Ένωση των Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, υπό την εποπτεία και καθοδήγηση του κομμουνιστικού κόμματος, μέχρι την κατάρρευσή της.

Πως λειτουργούν τα Σοβιέτ

Θα αναφερθούμε κυρίως στη περίοδο μέχρι το 1919, καθώς η μετέπειτα εξέλιξη και πορεία των σοβιέτ και οι σχέσεις που τελικά είχαν με ένα πανίσχυρο και συγκεντρωτικό κομμουνιστικό κόμμα αποτελούν ένα ξεχωριστό και μεγάλο κεφάλαιο.

Το «κράτος των σοβιέτ» βασίζεται στα Σοβιέτ ή εργατικά συμβούλια. Τα σοβιέτ συνιστούν μορφή οργάνωσης που ανακαλύφθηκε από την ίδια την εργατική τάξη στη διάρκεια των οξύτατων ταξικών μαχών των αρχών του 20ού αιώνα. Από αυτό ειδικά το στοιχείο είναι που εξηγείται και η μαχητική τους ουσία.

Αυτά εμφανίστηκαν το 1905, όπως αναφέρθηκε μετά από την πρώτη μεγάλη γενική απεργία των εργατών, από τα εργοστάσια της Πετρούπολης και τις συνδικαλιστικές οργανώσεις. Λίγο αργότερα δημιουργήθηκαν και τα Σοβιέτ των αγροτών. Στις περισσότερες πόλεις τα εργατικά και στρατιωτικά Σοβιέτ ενώθηκαν και αποτέλεσαν το πανρωσικό συνέδριο τους. Τα Σοβιέτ των αγροτών δεν ενώθηκαν με τους εργάτες και τους στρατιώτες παρά μόνο μετά την Οκτωβριανή επανάσταση και την συγκρότηση της κυβέρνησης των σοβιέτ.

Σύνθεση

Τα σοβιέτ βασίζονταν απευθείας στους εργάτες των εργοστασίων και τους αγρότες. Τα σοβιέτ των αντιπροσώπων των

στρατιωτών υπήρχαν ως τις αρχές του 1918. Διαλύθηκαν όταν απολύθηκαν οι παλιοί στρατιώτες και ιδιαίτερα μετά την συνθήκη Μπρεστ – Λιτόφσκ. Οι στρατιώτες ενσωματώθηκαν στα εργοστάσια ή στα αγροκτήματα. Στην αρχή οι αντιπρόσωποι των Σοβιέτ των εργατών, των στρατιωτικών και των αγροτών εκλέγονταν με κανόνες που μεταβάλλονταν ανάλογα με τις ανάγκες και τον πληθυσμό σε κάθε περιοχή. Σε μερικά χωριά π.χ. εκλεγόταν ένας αντιπρόσωπος για 50 εκλογείς. Οι στρατιώτες στα στρατόπεδα έστελναν έναν ορισμένο αριθμό αντιπροσώπων για κάθε σύνταγμα, ανάλογα με τη δύναμη του. Οι εργάτες στις μεγάλες πόλεις από νωρίς περιόρισαν τον αριθμό αντιπροσώπων σε 1 αντιπρόσωπο για 500 εκλογείς. Τα πρώτα Πανρωσικά συνέδρια των Σοβιέτ συγκλήθηκαν με αναλογία 1 αντιπρόσωπος-25.000 εκλογείς.

Στην πραγματικότητα οι αντιπρόσωποι εκπροσωπούσαν διαφορετικές ποσοτικά εκλογικές μάζες.

Μέχρι τον Φεβρουάριο του 1918, ο καθένας μπορούσε να ψηφίσει για να στείλει αντιπροσώπους στα Σοβιέτ. Μετά την εφαρμογή του συντάγματος των Σοβιέτ τον Μάρτιο του 1918, ορίστηκαν τα εξής:

Δικαίωμα ψήφου είχαν:

1.Οι πολίτες της Σοσιαλιστικής Ρωσικής Δημοκρατίας που είχαν συμπληρώσει τα 18 τους χρόνια

2.Όλοι όσοι κέρδιζαν τα προς το ζην με εργασία παραγωγική και κοινωνικά χρήσιμη και ήταν μέλη των συνδικαλιστικών οργανώσεων

Στερήθηκαν το δικαίωμα ψήφου:

1.Όσοι χρησιμοποιούσαν την εργασία άλλων για να κερδίσουν

2.Αυτοί που ζούσαν με εισοδήματα που δεν τα κέρδιζαν με την προσωπική τους δουλειά.

3.Οι έμποροι και οι εκπρόσωποι του ιδιωτικού εμπορίου

4.Τα μέλη των θρησκευτικών κοινοτήτων

5.Τα παλιά μέλη της αστυνομίας και της χωροφυλακής

6.Τα μέλη της παλιάς βασιλικής οικογένειας

7.Οι πνευματικά καθυστερημένοι

8.Οι κωφάλαλοι

9.Οι καταδικασμένοι για ατιμωτικές πράξεις

10.Οι πράκτορες των κερδοσκοπικών επιχειρήσεων

Το τυπικό Σοβιέτ της Πετρούπολης αποτελείτο από 1.200 αντιπροσώπους και σε κανονικές συνθήκες συγκαλούσε μια συνεδρίαση της ολομέλειάς του κάθε 2 εβδομάδες. Ταυτόχρονα όριζε μια κεντρική εκτελεστική επιτροπή από 110 μέλη εκλεγμένα στη βάση της αναλογικής εκπροσώπησης των κομμάτων. Αυτή η επιτροπή καλούσε να

συμμετέχουν στις εργασίες της τα μέλη της κεντρικής επιτροπής των επαγγελματικών συνδικάτων, των επιτροπών των εργοστασίων και των άλλων δημοκρατικών οργανώσεων. Πλάι στο μεγάλο Σοβιέτ της πόλης, υπήρχαν επίσης τα Σοβιέτ των συνοικιών, αποτελούμενα από αντιπροσώπους που έστελνε η συνοικία στο Σοβιέτ της πόλης.

Το σύστημα των Σοβιέτ ήταν εξαιρετικά ευλύγιστο, αν μάγειροι ή σερβιτόροι στα καφενεία ή ακόμα και αμαξάδες έφτιαχναν οργάνωση και ζητούσαν αντιπροσώπηση στα Σοβιέτ, τους δέχονταν.

Επίσης σημαντικό στοιχείο είναι ότι οι αντιπρόσωποι δεν εκλέγονται για συγκεκριμένη περίοδο αλλά είναι ανά πάσα στιγμή ανακλητοί. Η ευελιξία αυτή είναι απαραίτητη αφού στη διάρκεια μιας επανάστασης η λαϊκή θέληση αλλάζει πολύ γρήγορα.

Το πρωταρχικό καθήκον των Σοβιέτ ήταν η οργάνωση, υπεράσπιση και στερέωση της επανάστασης. Εξέφραζαν την πολιτική θέληση των μαζών. Τα σοβιέτ ψηφίζουν τους νόμους καθιερώνοντας βασικές αλλαγές στην οικονομία, αλλά για την εφαρμογή τους είναι αρμόδιες μόνο οι τοπικές οργανώσεις.

Όταν τα σοβιέτ κατέλαβαν την εξουσία τον Οκτώβριο του 1917, ένα από τα πρώτα μελήματα ήταν, να οριστεί ένα διάταγμα για τη γη. Το διάταγμα καταργούσε για πάντα το δικαίωμα ατομικής ιδιοκτησίας στη γη και στις πηγές φυσικού πλούτου στη Ρωσία και ανατέθηκε στις επιτροπές να μοιράσουν τη γη στους χωρικούς όσο το θέμα δεν είχε οριστικά λυθεί από την συντακτική συνέλευση. Όταν η τελευταία διαλύθηκε, το διάταγμα έγινε οριστικό. Φυσικά κανένας χωρικός δεν μπορούσε να κάνει τη γη ιδιοκτησία του αλλά μπορούσε να πάρει το κομμάτι γης που επιθυμούσε και να το καλλιεργήσει σαν δικό του. Όπως ήταν φυσικό, η πολιτική της κυβέρνησης πολεμούσε μανιωδώς αυτήν την τάση. Για παράδειγμα, οι χωρικοί που θέλανε ελεύθεροι να καλλιεργήσουν με αυτόν τον τρόπο, δεν έπαιρναν καμία κυβερνητική βοήθεια. Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί αντίθετα έπαιρναν πιστώσεις, πόρους, εργαλεία και τεχνική καθοδήγηση.

Στη Ρωσία ο συνδικαλισμός ήταν κάτι το καινούργιο. Την περίοδο της Οκτωβριανής Επανάστασης, μόλις 20 χρόνια ζωής είχαν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις και αριθμούσαν μέλη περίπου 50.000, μα η αντίδραση του 1906 τις διέλυσε με εξαιρετική βιαιότητα. Οι ρωσικές οργανώσεις είχαν όμως έντονο βιομηχανικό χαρακτήρα και ήταν πάρα πολύ πλατιές.

Ο αριθμός των οργανωμένων συνδικαλιστικά εργατών, τους πρώτους τρεις μήνες της επανάστασης έφτανε τις 200000. Μετά από πέντε μήνες κόντευε 3 εκατομμύρια. Όπως γίνεται συνήθως, σε αρχικό στάδιο οι οργανώσεις προσπαθούσαν να αυξηθούν οι μισθοί, να μειωθεί το ωράριο και να βελτιωθούν οι συνθήκες δουλειάς. Επίσης απαιτούσαν

ένα γραφείο διαιτησίας και αντιπροσώπευση στο υπουργείο εργασίας της προσωρινής κυβέρνησης.

Οι εσωτερικές επιτροπές στα εργοστάσια

Μετά την επανάσταση του Μάρτη, οι ιδιοκτήτες ή οι διευθυντές πολλών βιομηχανικών συγκροτημάτων είτε τα εγκατέλειψαν, είτε απομακρύνθηκαν από τους εργάτες. Αυτό έγινε εντονότερο στις κρατικές επιχειρήσεις που είχαν ανατεθεί σε υπαλλήλους του Τσάρου. Χωρίς επίβλεψη, χωρίς μηχανικούς και διοικητικούς υπαλλήλους, πολύ συχνά οι εργάτες μπήκαν στο δίλημμα ή να αναλάβουν μόνοι τους την παραγωγή ή να πεινάσουν. Έτσι εξέλεξαν μια επιτροπή με έναν αντιπρόσωπο για κάθε τμήμα του εργοστασίου, που δουλειά της θα ήταν η συνέχιση της παραγωγής.

Το πραγματικό όμως εμπόδιο δεν ήταν στις κρατικές επιχειρήσεις που το «αφεντικό» το είχε διώξει οριστικά η επανάσταση, αλλά οι ιδιωτικές επιχειρήσεις. Εκεί, οι εσωτερικές εργοστασιακές επιτροπές ήταν πραγματική αναγκαιότητα. Βρήκαν βέβαια την ύπουλη πολεμική των ιδιοκτητών, οι περισσότεροι από τους οποίους είχαν κάνει συμφωνίες με συνδικαλιστικές οργανώσεις. Τους πρώτους τρεις μήνες της επανάστασης θα λέγαμε ότι υπήρχε μια περίεργη συνεργασία ουτοπικής αρμονίας μεταξύ εργατικών οργανώσεων και αστών. Κατόπιν όμως οι βιομήχανοι άρχιζαν να τρομάζουν από την εξουσία και τις απαιτήσεις των εργατικών οργανώσεων, όπως και οι γαιοκτήμονες που κυριεύτηκαν από φόβο μπροστά στις νέες συνθήκες στον αγροτικό τομέα, τη δύναμη των Σοβιέτ και τις επιτροπές των στρατιωτών. Στα μισά περίπου του Ιούνη άρχισε μια οργανωμένη καμπάνια της αστικής τάξης να σταματήσει την επανάσταση και να διαλύσει τις δημοκρατικές οργανώσεις. Για το λόγο αυτό στέρψαν το στρατό από όπλα, πολεμοφόδια και τροφές και τον αποδιοργάνωσαν, στις επαρχίες συμβούλευαν τους αγρότες να κρύβουν τα σιτηρά, προκαλώντας αναταραχές τέτοιες ώστε να επέμβουν οι Κοζάκοι και να αποκαταστήσουν την τάξη, έκαναν σαμποτάζ στις μηχανές και γενικά στην παραγωγή και μπούκοτάρισαν τις μεταφορές κ.α.

Οι εργάτες αμύνθηκαν. Σχημάτισαν εσωτερικές επιτροπές στα εργοστάσια, όταν λόγω έλλειψης καυσίμων ή πρώτων υλών τα εργοστάσια κόντευαν να κλείσουν, οι επιτροπές έστελναν αντιπροσώπους σε όλη τη Ρωσία, στα ορυχεία, τις πετρελαιοπηγές και τις βαμβακοφυτείες τις Κριμαίας. Για να πουλήσουν τα προϊόντα τους έστελναν παντού απεσταλμένους, απέναντι στο μπούκοτάζ των

μεταφορών που έβρισκαν, έκαναν ειδικές συμφωνίες με τις ομοσπονδίες των σιδηροδρομικών υπαλλήλων για να εξασφαλίσουν μεταφορικά μέσα.

Η παραγωγή έπρεπε να ελέγχεται απόλυτα από τους εργαζόμενους.

Σημαντικό είναι επίσης το στοιχείο ότι στο παρελθόν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις είχαν πολεμήσει πεισματικά τις εσωτερικές εργοστασιακές επιτροπές. Η ανάπτυξη όμως και επέκτασή τους ισχυροποιούνταν γιατί είχαν τις ρίζες τους στην καρδιά των εργοστασίων.

Κιλελέρ 1910

Το ελληνικό κράτος πριν την προσάρτηση της Θεσσαλίας αντιτάχθηκε στα μεγάλα τσιφλίκια α) για να διασφαλίσει των εξωτερικό δανεισμό β) επειδή αποτελούσαν πηγή εσόδων από την ενοικιάσή τους, κατάσταση όμως που άλλαξε άρδην. Αυτό συνέβη διότι δημιουργήθηκε μια μεγάλη κτηματαγορά στην Κωνσταντινούπολη για την οποία έδειξαν το ενδιαφέρον τους πολλοί Έλληνες ομογενείς* *(Εκείνη την περίοδο το κλίμα για τις μειονότητες δεν ήταν καθόλου φιλόξενο, τα υπό δημιουργία κράτη-έθνη επέβαλαν είτε την αφομοίωση τους είτε την περιθωριοποίηση τους είτε το διωγμό τους) με αποτέλεσμα την θέση των οθωμανών να την πάρουν έλληνες μεγάλο-γαιοκτήμονες και οι κολίγοι να βρεθούν σε πολύ δεινότερη θέση από εκείνη που βρίσκονταν επί τουρκοκρατίας. Πλέον οι έλληνες τσιφλικάδες επέμεναν ότι είχαν δικαιώματα απόλυτης κυριαρχίας σε όλη την ιδιοκτησία τους, ενώ οι καλλιεργητές - κολίγοι είχαν περιπέσει σε καθεστώς δουλοπάροικου, αφού ήταν υποχρεωμένοι να δίνουν στον τσιφλικά το 1/2 ή το 1/3 της παραγωγής, άλλα προϊόντα και ενοίκιο για τη βοσκή των ζώων τους. Σε αυτές τις φεουδαρχικές παραγωγικές σχέσεις όπου οι λίγοι δυνάστευαν τους πολλούς, φούντωσε το κοινωνικό κίνημα των κολίγων ζητώντας απαλλοτρίωση και μοίρασμα της γης. Το σύνθημα της απαλλοτρίωσης το πρόβαλαν οι ριζοσπάστες και σοσιαλιστές της εποχής όπως ο Μαρίνος Αντύπας, που το 1906 κατέβηκε στη Θεσσαλία προπαγανδίζοντας την ιδέα της απαλλοτρίωσης, με αποτέλεσμα να δολοφονηθεί από τους τσιφλικάδες στις 9/3/1907. Τους κολίγους ενέπνευσαν και οι απεργίες των Βολιωτών καπνεργατών.

Η πρώτη πράξη συνειδητοποίησης των αγροτών ήταν η δημιουργία δικών τους οργανώσεων. Αρχικά ιδρύθηκε στην Καρδίτσα ο «γεωργικός σύλλογος» ακολουθούμενος από αντίστοιχους συλλόγους στη Λάρισα και τα Τρίκαλα. Από το 1908 η Θεσσαλία ήταν ηφαίστειο

έτοιμο να ξεσπάσει αφού οι αγρότες ήταν σε διαρκή κινητοποίηση. Το πρώτο μεγάλο συλλαλητήριο πραγματοποιήθηκε το Φλεβάρη του 1909 στην Καρδίτσα. Στις αρχές του 1910 ο οργανισμός κινητοποίησης γενικεύεται σε όλη την περιοχή. Οι πρωτοπόροι αγρότες και μερικοί διανοούμενοι περιοδεύουν τη Θεσσαλία προπαγανδίζοντας τον αγώνα για το αγροτικό ζήτημα. Οι εξεγερμένοι αγρότες ξέσπασαν και σε πράξεις βίας κατά των τσιφλικιάδων και του κράτους. Ενδεικτικό της όξυνσης των πνευμάτων ήταν η πρόθεση να κατέλθουν στο συλλαλητήριο του Μάρτη του 1910 οπλισμένοι, κάτι που αποτράπηκε με την παρέμβαση των δημάρχων, που λειτουργούσαν ως ασυνείδητοι πράκτορες των αστοτσιφλικιάδων.

Ένα μικρό χρονικό

Οι κινητοποιήσεις των αγροτών του θεσσαλικού κάμπου ξεκινούν στις 27 Φλεβάρη του 1910. Στην Καρδίτσα 10.000 αγρότες διαδηλώνουν υπέρ της απαλλοτρίωσης των τσιφλικιών. Αλλά και σε άλλες πόλεις (Φάρσαλα, Τρίκαλα, Σοφάδες) οι συγκεντρώσεις ήταν μεγαλειώδεις. Γρήγορα η κατάσταση άρχισε να γίνεται ανεξέλεγκτη. Την 1η Μαρτίου εξεγερμένοι αγρότες από τα Ορφανά σταμάτησαν το τρένο για τη Λάρισα και κρατώντας όπλα απείλησαν ότι θα καταστρέψουν τη σιδηροδρομική γραμμή αν δεν ικανοποιηθούν τα αιτήματά τους. Άλλοι αγρότες στα Φάρσαλα έβαλαν φωτιά σε αποθήκες τσιφλικιάδων.

Το μακελειό της 6ης Μαρτίου 1910

Επιστρέφοντας στην 6η Μαρτίου, οι κολίγοι στο σταθμό του Κιλελέρ (σημερινή κυψέλη) επιβίβαστηκαν στο τρένο για τη Λάρισα χωρίς να βγάλουν εισιτήριο και οι σιδηροδρομικοί τους ζήτησαν να αποβιβαστούν κάτι που έγινε χωρίς αντίσταση. Όμως ο διευθυντής του σιδηρόδρομου Πολίτης, έδωσε συνέχεια βρίζοντας κυδαία τους αγρότες που απάντησαν με γιουχαίσματα και μερικοί πετροβόλησαν το τραίνο. Τα αίματα άναψαν και ο πολίτης ζήτησε από στρατιώτες που μετέβαιναν στη Λάρισα για το αγροτικό συλλαλητήριο να αντιμετωπίσουν ένοπλα τους αγρότες. Οι στρατιώτες πυροβόλησαν το πλήθος με αποτέλεσμα να δολοφονήσουν δύο αγρότες και να τραυματίσουν πολλούς άλλους. Το αίμα έβαψε τον κάμπο. Το τραίνο φτάνοντας στο σταθμό τσουλάρ, δε σταμάτησε να πάρει τους εκεί συγκεντρωμένους κολίγους. Η οργή των

αγροτών έφτασε στο κατακόρυφο και οι τσολιάδες από τα παράθυρα πυροβολούν και πάλι. Δύο ακόμη αγρότες πέφτουν νεκροί και πολλοί άλλοι τραυματίζονται. Η είδηση της αιματοχυσίας δεν άργησε να φτάσει στους συγκεντρωμένους στη Λάρισα. Οι αγρότες διαμαρτύρονται και φωνάζουν εναντίον των δολοφόνων ζητώντας γη και δικαιοσύνη. Οι δυνάμεις καταστολής χτυπούν στο ψαχνό. Χύνεται και πάλι αίμα, γίνεται μάχη σώμα με σώμα και οι αγρότες βγαίνουν νικητές. Οι αρχές μετά από πολλή ώρα μάχης, βλέποντας την αδυναμία καταστολής των αγροτών, διατάσσουν το στρατό να παύσει πυρ. Έτσι το συλλαλητήριο τελείωσε με την έκκριση ψηφίσματος που στάλθηκε στην Αθήνα. Το ψήφισμα εξέφραζε την δυσaréσκεια των αγροτών για την μη υποβολή νόμου περί απαλλοτριώσης και απαιτούσε την άμεση υποβολή και ψήφισή του, καθώς και την αύξηση των κονδυλίων του γεωργικού ταμείου. Καταλήγοντας εξέφραζαν την οδύνη για την άδικη επίθεση που δέχτηκαν, θύματα της οποίας ήταν άοπλοι σκλάβοι.

Μετά το μακελειό η κυβέρνηση δραγούμη έσυρε τους αγρότες στα δικαστήρια όπου αθωώθηκαν. Το Κιλελέρ δεν πήγε χαμένο. Το αγροτικό κίνημα φούντωσε σε όλη τη χώρα αναγκάζοντας λίγα χρόνια αργότερα το Βενιζέλο να απαλλοτριώσει τα τσιφλίκια.

Βόλος: το εξεγερτικό '36

Η εργατική και αγροτική τάξη της Θεσσαλίας έχει γεννήσει μεγάλους εργατικούς αγώνες, και ιδιαίτερα μετά την ίδρυση του ιστορικού εργατικού κέντρου το 1908 στο Βόλο, οι καπνεργάτες της Θεσσαλίας πρωτοστάτησαν σε μεγάλες απεργιακές-συγκρουσιακές διαδηλώσεις.

Από τις αρχές του 20ου αιώνα οι εξοντωτικές συνθήκες εργασίας και η μεγάλη φτώχεια, θα οδηγήσουν σε μια σειρά μαζικών απεργιών και βίαιων συγκρούσεων, όπου η εργατική τάξη θα μετρήσει δεκάδες αιματηρές απώλειες.

Οι καπνεργάτες του Βόλου θα πρωτοστατήσουν σε όλες τις συγκρούσεις της εποχής (1909, 1911 με κατάληψη της εκκλησίας της Ανάληψης, 1915, 1921) με κορύφωμα την αιματηρή εξέγερση του 1936.

Σχεδόν σε όλες αυτές τις περιόδους των εργατικών διεκδικήσεων τα αιτήματα και οι αιτίες ήτανε πάντα ξεκάθαρες: καθιέρωση του 8ώρου, εξάλειψη της φτώχειας και της ανεργίας, καλύτερα μεροκάματα, καλύτερες συνθήκες εργασίας (η ψυματίωση θέριζε κυριολεκτικά τους καπνεργάτες).

Η αιματηρή χρονιά του '36 θα αρχίσει με συνεχόμενες απεργίες και συνεχείς συγκρούσεις με την αστυνομία, ενώ απεργιακές

κινητοποιήσεις καλούνται ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Στις 2 Ιούνη της ίδιας χρονιάς καλείται 24ωρη απεργία όπου ο κλάδος των καπνεργατών θα είναι ο πρώτος που θα ανταποκριθεί άμεσα. Το πρωί της ίδιας ημέρας οι συγκεντρωμένοι εργάτες θα ειδοποιηθούν ότι οι συνάδελφοι τους που δουλεύουν στο καπνεργοστάσιο Ματσάγγου έχουν κλειδωθεί από την εργοδοσία για να μη κατέβουν σε απεργία. Αμέσως θα ξεσπάσουν βίαιες συγκρούσεις με την αστυνομία για την απελευθέρωση των εργατών από το καπνεργοστάσιο. Σφαίρες, πέτρες, ξύλα, σπασμένα πεζοδρόμια και κυνηγητά. Επικρατεί χάος. Χύνετε το πρώτο εργατικό αίμα από τις σφαίρες των μπάτσων. Αρκετοί εργάτες λεηλατούν το οπλοπωλείο του Δ. Μπούσιου και οπλίζονται με δίκαννα και καραμπίνες. Ο συνδικαλιστής αφοπλίζουν τους εργάτες και επιστρέφουν τα όπλα στο κατάστημα. Κι άλλο εργατικό αίμα στην άσφαλτο από τα πυρά του ανθυπασπιστή Τριανταφύλλου στο κέντρο της πόλης Το βράδι της ίδιας ημέρας οι μπάτσοι θα αρπάξουν το νεκρό σώμα του Νικόλα Μπουμπατζή και θα κλείσουν το εργατικό κέντρο. Το εξεγερτικό κλίμα θα συνεχιστεί και τις επόμενες ημέρες με απεργίες των κλωστοϋφαντουργών, νέες συγκρούσεις και συλλήψεις.

Οι κολλεκτίβες στην ισπανία του 1936

Βασικό μέλημα της επανάστασης στην Ισπανία ήταν να απορρίψει οποιαδήποτε μορφή καπιταλισμού είτε αυτός ήταν ιδιωτικός είτε κρατικός. Γι αυτό και η εναλλακτική πρόταση που έκαναν ήταν ο κολλεκτιβισμός, ένας σοσιαλισμός από τα κάτω χωρίς την επέμβαση του κράτους ή της ιδιωτικής πρωτοβουλίας ο οποίος θα ολοκληρώνονταν από έναν αντιεξουσιαστικό συνδικαλιστικό σοσιαλισμό με στόχο την κατάργηση της μισθωτής εργασίας και την αντικατάστασή της από ίση και δίκαιη κατανομή των προϊόντων. Για το λόγο αυτό οι εργατικές οικονομικές ενώσεις που ιδρύθηκαν δεν είχαν ατομική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής που διαχειρίζονταν και δεν μπορούσαν να πουλήσουν μέρος ή και ολόκληρη την κολλεκτίβα. Η διεύθυνση των κολλεκτίβων ανήκε στους εργάτες και στη συνέλευσή τους, η οποία εξέλεγε διευθυντές άμεσα ανακλητούς σε περίπτωση μη εκπλήρωσης των καθηκόντων τους (να σημειωθεί ότι αυτοί οι διευθυντές πέρα από τη θέση αυτή, ήταν ταυτόχρονα και εργάτες στην κολλεκτίβα τους με ίδιες ώρες εργασίας).

Οι συναλλαγές γίνονταν:

1) με τοπικό νόμισμα που θεσπιζόνταν από την ίδια την κολλεκτίβα (υπό μορφή αποδείξεων, κουπονιών, βιβλιαρίων, μερδών) και με το εθνικό νόμισμα για συναλλαγές με την κυβέρνηση και το εξωτερικό

2) χωρίς χρήματα βάσει του αντιεξουσιαστικού κομμουνισμού: «στον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες του»

3) με το οικογενειακό ημερομίσθιο που στηρίζονταν περισσότερο στις ανάγκες των μελών και λιγότερο στην παρεχόμενη από αυτά εργασία, ενώ ήταν σε άμεση αναλογία με τον αριθμό των μελών κάθε οικογένειας.

Βασική αρχή της επανάστασης ήταν να τσακιστεί η στρατιωτική, αστυνομική και δημόσια εξουσία του καπιταλισμού, να δημιουργηθεί ένα αρχικό κεφάλαιο για τις πρώτες άμεσες ανάγκες του πληθυσμού, μέσω απαλλοτρίωσης εκκλησιών, τραπεζών, μοναστηρίων, αρχοντικών και πάγωμα των καταθέσεων των φασιστών, ενώ ρίχτηκαν στη φωτιά τίτλοι ιδιοκτησίας και θρησκευτικές εικόνες. Επίσης φυλάχτηκαν και τα αποθέματα χρυσού για τις ανάγκες του εξωτερικού εμπορίου.

Εφαρμόστηκε εργατικός έλεγχος σε όλα τα εργοστάσια που πέρασαν στη δικαιοδοσία των επαναστατών, ο οποίος αποτελούσε σχεδόν πάντα προάγγελο απαλλοτρίωσης. Ήταν κοινή πεποίθηση ότι η μερική κολλεκτιβοποίηση της παραγωγής θα οδηγούσε τον εκφυλισμό των κολλεκτίβων σε έναν αστικό συνεργατισμό, θα τις έθετε ανταγωνιστικές μεταξύ τους μετατρέποντάς τες σε μονοπώλια και κηρύσσοντας μεταξύ τους εμπορικούς πόλεμους όπως στα παλιά πλαίσια του αστικού καπιταλισμού. Έτσι έπρεπε να διευρυνθεί η βάση της κολλεκτιβιστικής παραγωγής σε οργανική αλληλεγγύη όλων των βιομηχανιών. Καταργήθηκαν οι επαγγελματικές ενώσεις και αντικαταστάθηκαν από τις βιομηχανικές οι οποίες αγκάλιαζαν όλα τα επαγγέλματα που εργάζονταν στην ίδια βιομηχανία, επιτρέποντας όμως τη διατήρηση της αυτονομίας τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις εφαρμόστηκε και η κοινωνικοποίηση της βιομηχανίας, που ουσιαστικά ήταν μία κολλεκτιβοποίηση σε ευρύτερες περιοχές, η οποία επέτρεπε την εργασία και συνεργασία από το στάδιο της πρώτης ύλης μέχρι το στάδιο του τελικού προϊόντος. Ταυτόχρονα τα μικρά εργαστήρια ενσωματώθηκαν σε μεγάλα, ελαττώνοντας την χειρωνακτική εργασία μέσω της αποδοτικότερης χρήσης των μηχανών

Δημοτικές μεταφορές

Αρχικά απολύθηκαν όλα τα καλοπληρωνένα στελέχη αυτών των εταιρειών (διευθυντές και οι βοηθοί τους), ρύθμιση που βοήθησε την αύξηση του κατώτερου μισθού κατά 40-60% και του ανώτερου κατά 10-20%, ενώ ένωσαν τις επιμέρους ιδιωτικές επιχειρήσεις σε μία κολλεκτίβα. Ελαττώθηκε ο εργάσιμος χρόνος στις 40 ώρες την εβδομάδα και μειώθηκαν τα εισιτήρια κατά 10-15 εκατοστά της πεσέτας. Θεσμοθετήθηκε η ελεύθερη μεταφορά μαθητών, τραυματιών και αδύναμων προς εργασία, τα παλιά οχήματα επισκευάστηκαν και δόθηκαν στην κυκλοφορία με μαυροκόκκινους χρωματισμούς. Το σημαντικότερο όμως επίτευγμα ήταν η αύξηση των παραγόμενων ανταλλακτικών των οχημάτων, από 2% προ επανάστασης στο 98%.

Γκάζι- ηλεκτρισμός- νερό

Με την κολλεκτιβοποίηση επιτεύχθηκε κατώτερο ημερομίσθιο 14 πεσέτες για 36 ώρες εργασίας εβδομαδιαίως, ενώ η τιμή του νερού έπεσε κατά 50%. Εξισώθηκαν οι μισθοί μεταξύ αντρών και γυναικών, ιδρύθηκαν επιτροπές διαχείρισης, οι οποίες μελετούσαν τα προβλήματα κάθε συνοικίας, επέβλεπαν την παραγωγή, υπολόγιζαν τις ανάγκες σε νερό τόσο το χειμώνα όσο και το καλοκαίρι. Κάθε εγκατάσταση εξέλεγε ένα συμβούλιο από τη συνέλευση των εργατών της.

Υφαντουργία

Συστήθηκαν τρεις επιτροπές: η επιτροπή διαχείρισης με 19 μέλη που κάθε τρεις μήνες έκανε απολογισμό, η διοικητική επιτροπή που είχε αναλάβει την εσωτερική οργάνωση της κολλεκτίβας, τις στατιστικές και τις σχέσεις με τα άλλα εργοστάσια και η τεχνική επιτροπή που αποτελούνταν από τους πιο έμπειρους εργάτες- τεχνικούς- διοικητικούς και σαν στόχο είχαν την αύξηση της παραγωγής, την κατανομή της εργασίας και την επίβλεψη των εγκαταστάσεων. Οι ώρες εργασίας μειώθηκαν από 60 σε 40, σταμάτησαν οι υπερωρίες, αυξήθηκε ο μισθός από 68 σε 78 πεσέτες, ο οποίος πλέον καθοριζόταν από τους εργάτες.

Πολεμική βιομηχανία

Η πολεμική βιομηχανία ήταν το πιο αξιόλογο παράδειγμα κολλεκτίβας που κατάφερε να παράγει η ίδια τις μηχανές που χρειαζόταν

για την παραγωγή και μόνο λίγες αγοράστηκαν από το εξωτερικό.

Υγειονομικές υπηρεσίες

Το Σεπτέμβριο του 1936 ιδρύθηκε στην Καταλονία το συνδικάτο εργατών υγιεινής το οποίο περιελάμβανε γιατρούς, κτηνιάτρους, οδοντιάτρους, νοσοκόμους, φαρμακοποιούς, βοτανολόγους, αποστειρωτές, ακτινολόγους κλπ. Η Καταλονία χωρίστηκε σε εννιά ζώνες η καθεμία από τις οποίες αποτελούνταν από μία κεντρική επιτροπή ελέγχου και ένα κεντρικό συνδικάτο. Η κεντρική επιτροπή συναντιόταν με τους αντιπροσώπους κάθε ζώνης κάθε εβδομάδα. Ιδρύθηκαν έξι νέα νοσοκομεία στην Βαρκελώνη, πολυκλινικές, κλινικές για ειδικά νοσήματα, ενώ τα χειρουργεία και οι οδοντιατρικές επεμβάσεις ήταν δωρεάν. Έφτασαν στο σημείο εκεί που προ επανάστασης υπήρχε τεχνικό πλεόνασμα γιατρών, μετά την εφαρμογή αυτών των νέων μέτρων να μη φτάνουν οι γιατροί. Οι δαπάνες του συστήματος υγείας καλύπτονταν από την Καταλανική κυβέρνηση και το δημαρχείο. Ο μισθός των γιατρών ανερχόταν σε 500 πεσέτες το μήνα για τρίωρη καθημερινή εργασία (ενδεικτικά αναφέρουμε ότι ο μισθός του ειδικευμένου εργάτη ήταν 350-400 πεσέτες για οκτώωρη εργασία).

Βιομηχανική αυτοδιεύθυνση στην αλκόη

Η Αλκόη ήταν μια κατεξοχήν βιομηχανική πόλη στην οποία οι 20.000 εργάτες της κατάφεραν την αυτοδιεύθυνση της παραγωγής. Τα συνδικάτα και εδώ ήταν βιομηχανικά και όχι επαγγελματικά. Συστάθηκαν τρεις επιτροπές: μία τεχνική επιτροπή ελέγχου, μια επιτροπή διοίκησης και η συνδικαλιστική διοικητική επιτροπή, το κεντρικό όργανο όλων των εργατών. Δραστηριοποιούνταν και εργάζονταν δηλαδή μέσα από εργατικά συμβούλια. Κάθε εργοστάσιο διαιρούσαν σε πέντε τμήματα με αντιπρόσωπο για κάθε τμήμα, ο οποίος συμμετείχε στην εργοστασιακή επιτροπή. Όλες οι εργοστασιακές επιτροπές καθώς και οι επιτροπές ελέγχου συνέθεταν την επιτροπή διοίκησης. Κάθε Κυριακή κάθε εργοστάσιο είχε συνέλευση η οποία όμως δεν έπαιρνε αποφάσεις αλλά έθετε τα προβλήματα στο αρμόδιο τμήμα του συνδικάτου. Η συνδικαλιστική διοικητική επιτροπή με τη σειρά της συντόνιζε όλες τις βιομηχανίες. Χαρακτηριστικό στην αλκόη ήταν ότι οι ισχυρότερες βιομηχανίες έδειχναν την έμπρακτη αλληλεγγύη τους στις ασθενέστερες, όπως ήταν η βιομηχανία χάρτου.

Και εδώ πρωταρχικό μέλημα ήταν η κατάργηση της μεγάλης ιδιοκτησίας με την απαλλοτρίωση των γαιών των γαιοκτημόνων και των φαιοιστών και η μετατροπή της συνολικής καλλιεργήσιμης γης σε κολλεκτίβα. Για το λόγο αυτό τα τοπικά κοινοτικά συμβούλια αντικαταστάθηκαν από επιτροπές. Η μικρή ιδιοκτησία έγινε σεβαστή αρκεί σε αυτή να μην υπήρχε μισθωτή εργασία. Οργανώθηκαν ομάδες εργατών με εκλεγμένο έναν επικεφαλής, ο οποίος ήταν και αυτός εργάτης, ενώ στο τέλος κάθε εργάσιμης μέρας πραγματοποιούσαν συνέλευση στην οποία καθόριζαν τις εργασίες της επόμενης μέρας. Τόσο η επιτροπή όσο και ο επικεφαλής ήταν εκλεγμένοι και ανακλητοί. Εργάζονταν τα άτομα από 14 έως 60 χρονών και οι μέρες μη εργασίας λόγω ασθένειας μετρούσαν σαν εργάσιμες. Η πληρωμή των προϊόντων γινόταν με βιβλιάριο, με το τοπικό νόμισμα, με αποδείξεις πληρωμής ή ακόμη και χωρίς αντίτιμο. Οι κολλεκτίβες μεταξύ τους συναλλάσσονταν σε προϊόντα ή και σε χρήμα. Ένα μεγάλο επίτευγμα της υπαίθρου ήταν ότι αναπτύχθηκε και συμπληρωματική βιομηχανία όπως τα αρτοποιεία, τα ξυλουργεία και τα σιδηρουργεία. Τέλος καταργήθηκαν οι μεσάζοντες στη διανομή των προϊόντων κάτι που έριξε και τις τιμές τους.

Το εισόδημα της κολλεκτίβας διατίθετο ως εξής: 25% για την εκπαίδευση, 25% για τα μηχανήματα και το υπόλοιπο 50% για τη σχολεία, νοσοκομεία, καθαρισμό πόσιμου νερού, πανεπιστήμια, βιβλιοθήκες, δρόμους. Τυχόν παρέκκλιση από τις αποφάσεις της συνέλευσης επέσυρε αρχικά επίπληξη και στη συνέχεια διαγραφή από αυτή.

Η αγροτική ομοσπονδία στη λεβάντε

Στη λεβάντε οι κολλεκτίβες αυξήθηκαν από 340 που ήταν το 1937 σε 900 που ήταν το 1938. Τα συνδικάτα εδώ ήταν ο ενδιάμεσος κρίκος μεταξύ κολλεκτιβιστών και ατομιστών, που διέθεταν ξεχωριστές αποθήκες τροφίμων, οι οποίες στη συνέχεια ενοποιήθηκαν. Κάθε διαμέρισμα είχε μία επιτροπή στην οποία συμμετείχαν τεχνικοί, λογιστές, αρχιτέκτονες, αγρονόμοι, γεωπόνοι, μηχανικοί, κτηνίατροι. Αυτές οι επιτροπές εξασφάλιζαν την αλληλεγγύη μεταξύ των φτωχότερων και των πλουσιότερων χωριών και αποτελούνταν από 26 τεχνικά τμήματα: το αγροτικό (με τη μισή παραγωγή της ισπανίας σε πορτοκάλια), τα βιομηχανικά και τα τμήματα εξαγωγών. Οι 900 κολλεκτίβες οργάνωνονταν σε 54 ομοσπονδίες και αυτές με τη σειρά τους σε 5 επαρχιακές ομοσπονδίες, οι οποίες αποτελούνταν από τις επιμέρους διοικητικές επιτροπές διαμερισμάτων. Κεντρικό συνέδριο όλων αυτών των δομών με αντιπροσώπευση γινόταν κάθε 6 μήνες.

Η ομοσπονδία της αραγόνας

Και εδώ η οργάνωση ήταν παρόμοια με τις κολλεκτίβες να οργανώνουν επιτροπές διαμερισμάτων οι οποίες ήταν υπόλογες στην επιτροπή περιοχής και αυτή με τη σειρά της στη ομοσπονδία της περιοχής. Είχε θεσπιστεί βιβλιάριο μερίδων, ενώ διατηρούνταν και κεφάλαιο σε πεσέτες για το ταμείο της περιοχής.

Εν κατακλείδι οι αγροτικές κολλεκτίβες αναπτύχθηκαν σε μεγαλύτερο βάθος από τις βιομηχανικές. Όλη η παραπάνω περιγραφή αποδεικνύει την πολυπλοκότητα και το μέγεθος των ανταλλαγών στις διάφορες περιοχές που βρίσκονταν υπό εργατικό έλεγχο κάτι που οδήγησε στην ίδρυση τράπεζας, η οποία ισοσκέλιζε λογαριασμούς ανάμεσα στις κολλεκτίβες, έδινε πιστώσεις όχι, όμως σε μετρητά, αλλά με ανταλλαγή αγαθών ή υπηρεσιών. Ήταν δηλαδή μη κερδοσκοπική μη τοκογλυφική.

Αργεντινή: Αυτόοργάνωση-Αυτόδιαχείριση στην παραγωγή

Πριν από περίπου 10 χρόνια η Αργεντινή έζησε μια από τις μεγαλύτερες λαϊκές εξεγέρσεις της ιστορίας της. Επιτήρηση της χώρας από το ΔΝΤ, δεσμεύσεις καταθέσεων, μισθών αλλά και συντάξεων καθώς και πολλών άλλων «αναγκαιών μέτρων» για την ανόρθωση της οικονομίας, αποτέλεσαν αφορμή για το ξέσπασμα μιας αυθόρμητης λαϊκής εξέγερσης. Στα πλαίσια της χρεοκοπίας της χώρας χιλιάδες επιχειρήσεις και εργοστάσια κήρυξαν πτώχευση με αποτέλεσμα να χαθούν περίπου 600 χιλιάδες θέσεις εργασίας. Ωστόσο σε πολλές περιπτώσεις οι εργαζόμενοι προχώρησαν σε κατάληψη των χώρων εργασίας τους(εργοστάσια, επιχειρήσεις) με το χαρακτηριστικό πρόταγμα: ΚΑΤΑΛΗΨΗ-ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ-ΠΑΡΑΓΩΓΗ. Λειτουργώντας αυτοοργανωμένα με γενικές -αμεσοδημοκρατικές-συνελεύσεις, ίση κατανομή εργασίας και αμοιβής αλλά και -σε κάποιες περιπτώσεις- με πολιτική στόχευση πέτυχαν την αύξηση της παραγωγής καθώς και τις θέσεις εργασίας.

Εργοστάσιο χωρίς αφεντικό (fasiñpat)-πρώην ζανον

Η ζανον ήταν για πολλά χρόνια ένα από τα μεγαλύτερα εργοστάσια της περιοχής και η μεγαλύτερη κεραμοποιία της νότιας

Αμερικής. Απασχολούσε εκατοντάδες εργαζομένους, στηρίζοντας σημαντικά την τοπική οικονομία. Στα τέλη όμως της δεκαετίας του '90, και ενώ η αργεντινή βυθιζόταν στην οικονομική κρίση, ο ιδιοκτήτης του εργοστασίου (luis zanon) αποφάσισε να κλείσει το εργοστάσιο πετώντας στο δρόμο περισσότερους από 300 εργαζόμενους.

Από τότε ξεκινάει ο αυτοοργανωμένος αγώνας των εργατών της zanon. Εκτός από την εργοδοσία, είχαν να αντιμετωπίσουν και την γραφειοκρατική ηγεσία του συνδικάτου των κεραμοποιών, που στην ουσία δούλευε για τα αφεντικά. Αφού κατάφεραν να τους ξεφορτωθούν, αναλαμβάνοντας την διοίκηση του συνδικάτου, ξεκίνησαν τον αγώνα, με απεργίες και διαδηλώσεις στην πόλη. Το αποκορύφωμα της διαμάχης ήρθε τον Οκτώβριο του 2001, όταν η εργοδοσία απείλησε στην ουσία να κλείσει το εργοστάσιο. Οι εργάτες ξεκίνησαν απεργία διαρκείας, η οποία μετατράπηκε σε κατάληψη του εργοστασίου για να αποτραπεί η μεταφορά υλικών και μηχανών. Παράλληλα ξεκίνησαν δικαστικό αγώνα ενάντια στην διοίκηση, ο οποίος κατέληξε σε μια πρωτοφανή απόφαση υπέρ των εργαζομένων, που τους αναγνώριζε το δικαίωμα να παραμείνουν στις δουλειές τους και απαγόρευε στην διοίκηση να εκποιήσει ή να μεταφέρει τον πάγιο και κινητό εξοπλισμό του εργοστασίου. Μετά από κάποιους μήνες οι περίπου 270 εργάτες που είχαν απομείνει αποφάσισαν τον Μάρτιο του 2002 να επαναλειτούργησουν το εργοστάσιο, αυτή τη φορά χωρίς αφεντικά και επιστάτες. Αξιοσημείωτο είναι ότι στα χρόνια λειτουργίας του κάτω από εργατικό έλεγχο δεν έχει παρατηρηθεί ούτε ένα εργατικό ατύχημα, σε αντίθεση με πριν όπου παρατηρούνταν 15 με 20 εργατικά ατυχήματα κάθε μήνα. Αυτό, που εύκολα διαπιστώνεται, είναι ότι πλέον πρόκειται για ένα χώρο όπου κυριαρχούν οι άνθρωποι του, με ισότιμες και συντροφικές σχέσεις και όπου αυτό που οπωσδήποτε λείπει είναι οποιαδήποτε μορφή άγχους και πίεσης. Έχουν οικοδομηθεί σχέσεις συλλογικής και οριζόντιας διαχείρισης της λειτουργίας του εργοστασίου, με αποτέλεσμα να νιώθουν όλοι/ες δικό τους το εργοστάσιο.

Οι εργάτες οργανώνονται σε επιτροπές εργασίας, ανάλογα με το αντικείμενο της δουλειάς, ενώ κάθε παραγωγική γραμμή έχει τη δικιά της επιτροπή. Οι επιτροπές συνεδριάζουν σε τακτές ολομελείακές συνελεύσεις, ενώ ορίζουν και έναν συντονιστή, ανακλήτο και προσωρινό, για αποφάσεις ρουτίνας ή διαδικαστικές που δεν μπορούν να περιμένουν συνέλευση. Ο συντονιστής, επίσης, κάθε επιτροπής την «εκπροσωπεί» στην γενική και καθολική συνέλευση των εργατών του εργοστασίου. Καμία σημαντική απόφαση δεν μπορεί να παρθεί αν δεν εγκριθεί στην καθολική συνέλευση των εργατών. Οι αποφάσεις εκεί παίρνονται πλειοψηφικά, αλλά προσπαθούν να συνθέτουν τις απόψεις

και όχι να επιβάλλεται απλά η πλειοψηφία.

Σε μια πόλη, αλλά και ολόκληρη χώρα, που χτυπιέται άγρια από την φτώχεια και την ανεργία, οι εργάτες της ζαποπ κάνουν προσπάθειες κοινωνικοποίησης της παραγωγής. Ζητούν κρατικοποίηση του εργοστασίου, με την έννοια όμως της κοινωνικοποίησης: η ιδιοκτησιακή μορφή να περάσει στην περιφέρεια της πόλης, με διατήρηση της διαχείρισης στα εργατικά χέρια. Σκοπός του αιτήματος είναι τα κέρδη του εργοστασίου να διατίθενται σε δημόσιες λειτουργίες (προγράμματα υγείας, εκπαίδευσης και στέγασης στην περιοχή).

Ο πολιτικός χαρακτήρας της ζαποπ, φαίνεται καθαρά στις σχέσεις που οικοδομούν με τα κινήματα της περιοχής, ιδιαίτερα αυτό των ανέργων. Πέραν των θέσεων εργασίας που προσφέρουν, συμμετέχουν ενεργά σε κάθε κοινωνικό αγώνα της πόλης. Αυτή η σχέση αλληλεγγύης με την τοπική κοινωνία, έχει με τη σειρά της οχυρώσει τους εργάτες απέναντι στις απόπειρες καταστολής εναντίον τους.

Έχοντας πια συνολική άποψη για τη λειτουργία του εργοστασίου, οι εργάτες δεν αγνοούν την προέλευση της πρώτης ύλης, ούτε όμως και το συμβολισμό της αισθητικής του προϊόντος. Πριν τον εργατικό έλεγχο, το εργοστάσιο εξόρισε την άργιλο από εκτάσεις που ανήκουν στους ιθαγενείς Μαπούτσε, με ένα εξευτελιστικό αντίτιμο. Οι εργάτες τώρα αγοράζουν την άργιλο από άλλη τοποθεσία, χρησιμοποιώντας το νομικό πρόσωπο των Μανάδων της Πλατείας του Μάπ (την οργάνωση των μανάδων των εξαφανισμένων αγωνιστών της περιόδου της χούντας 1976-83). Ακόμη έχουν λανσάρει ένα νέο προϊόν, δική τους σχεδίασης, που απεικονίζει σύμβολα της κουλτούρας των ιθαγενών Μαπούτσε.

Μετά από χρόνια λειτουργίας υπό εργατικό έλεγχο, οι εργάτες της ζαποπ έχουν βάλει πολύ γερά θεμέλια στον αγώνα τους και σχεδιάζουν για ακόμα παραπέρα. Αισθάνονται πια ασφαλείς από την καταστολή, έχουν επιτύχει ένα πολύ καλό επίπεδο διαβίωσης, αλλά δεν τους αρκεί αυτό. Ο αγώνας τους συνεχίζεται, γιατί είναι ένας αγώνας πολιτικός, που βλέπει - πέρα από τους εαυτούς τους - στην κοινωνική αλλαγή στην πόλη τους, της περιφέρειάς τους αλλά και ολόκληρης της αργεντινής. Συμμετέχουν ενεργά στο κίνημα των επανακτημένων επιχειρήσεων, που έχουν φτάσει τις 200 στην αργεντινή μετά την εξέγερση του 2001, διαφωνούν όμως με τον κοπερατιβισμό σαν διέξοδο, θεωρώντας τον ως μια συμβιβαστική λύση η οποία είναι μακριά από τον πολιτικό αγώνα.

Το Δεκέμβριο του 2001 και ενώ η χώρα ήταν σε κατάσταση εξέγερσης οι αδελφοί brukman ανακοίνωσαν την απόλυση καθώς και την κατακράτηση των μισθών πολλών εργαζομένων του ομώνυμου εργοστασίου κλωστοϋφαντουργίας. Οι εργάτες μην αντέχοντας άλλες δεσμεύσεις μισθών και απολύσεις συμφώνησαν να συναντηθούν με τους ιδιοκτήτες του εργοστασίου με αίτημα να τους δοθούν οι μισθοί που τους αναλογούν. Οι τελευταίοι όμως και ενώ είχαν συμφωνήσει, δεν εμφανίστηκαν ποτέ. Αρχικά οι εργάτες άρχισαν να κοιμούνται στο εργοστάσιο, ελπίζοντας ότι οι εργοδότες τους θα επέστρεφαν και θα τους πλήρωναν.

Τελικά όμως οι εργάτες συνειδητοποιήσαν ότι αυτό δε θα συνέβαινε – οι εργοδότες είχαν ουσιαστικά εγκαταλείψει το υπερχρεωμένο εργοστάσιο. Οι εργάτες άρχισαν, σιγά-σιγά, να λειτουργούν το εργοστάσιο μόνοι τους. Εξέλεξαν μια βμελή επιτροπή για να συντονίζει την δουλειά. Πλήρωσαν τα περισσότερα χρέη της εταιρείας με τα κέρδη του εργοστασίου. Πλήρωσαν τους μισθούς τους μοιράζοντας ισότιμα τα υπόλοιπα κέρδη. Οι αδερφοί brukman – που ισχυρίζονται ότι οι εργάτες τους έχουν πετάξει έξω – ήθελαν να πουλήσουν το εργοστάσιο για να πληρώσουν τους εργάτες, μια πρόταση που οι τελευταίοι απέρριψαν. Οι εργάτες συνέχισαν να κοιμούνται με βάρδιες στο εργοστάσιο και παράλληλα είχαν και ένα μικρό εισόδημα. Αλλά και να μιλάνε και να αστειεύονται μεταξύ τους ενώ δουλεύουν. «Ανακαλύψαμε ότι παράγουμε περισσότερο όταν μπορούμε να επικοινωνούμε μεταξύ μας», λένε χαρακτηριστικά.

Το εργοστάσιο brukman είναι ίσως από αυτά που δέχθηκαν τη μεγαλύτερη καταστολή. Πιο συγκεκριμένα τον Απρίλιο του 2003 στο κατελιγμένο εργοστάσιο εισέβαλε η αστυνομία και έδιωξε τις εργάτριες που εργάζονταν εδώ και ένα χρόνο σ' αυτό. Την ίδια μέρα ο υπουργός εργασίας προτείνει στις εργάτριες να συναντηθούν για την επίλυση του προβλήματος. Οι εργάτριες απαντούν ότι θα διαπραγματευτούν μόνο αν η αστυνομία αποχωρήσει και ότι δεν δέχονται συναντήσεις που είναι σχεδιασμένες εκ των προτέρων. Η απάντηση της αστυνομίας άμεση και κατασταλτική. Τανκς, δακρυγόνα, πλαστικές σφαίρες και σκυλιά κατακλύζουν την περιοχή γύρω από το εργοστάσιο. Ο κόσμος που έχει συγκεντρωθεί για να υπερασπίσει το εργοστάσιο (Μπότερες της Πλατείας του Μάη, εργάτες του ζαπου, ríqueteiros κ.α.) οπισθοχωρεί. Η αστυνομική δύναμη είναι τεράστια και ο κόσμος ψάχνει να βρει μέρος για να προστατευθεί. Ακολουθεί άγρια καταστολή, πολλοί τραυματίες και περισσότεροι από 80 συλληφθέντες. Έπειτα από πολύμηνη διαπραγμάτευση και 3 προσπάθειες ανακατάληψης του εργοστασίου, η

βουλή ενέκρινε τελικά την απαλλοτρίωση του υπέρ της κοοπερατίβας των εργαζομένων. Από τότε συνεχίζει να λειτουργεί ως συνεταιρισμός.

Πρώην σούπερ μάρκετ El tigre

Η αλυσίδα έφτασε να έχει 14 καταστήματα και πάνω από 1.000 υπαλλήλους. Ήταν ανάμεσα στις 500 πιο κερδοφόρες επιχειρήσεις της αργεντινής. Το 2001 όταν και κήρυξε πτώχευση, οι άνθρωποι της εργοδοσίας άρχισαν να αδειάζουν τα μαγαζιά από εμπορεύματα, μηχανές και έπιπλα. Οι εργαζόμενοι όμως κατέλαβαν το κεντρικό υποκατάστημα για να τους εμποδίσουν. Ύστερα από πολλές κινητοποιήσεις, οι εργάτες πέτυχαν την προσωρινή απαλλοτρίωση του κτιρίου. Αρχικά δημιούργησαν ένα πολιτιστικό κέντρο, την «Κατάληψη». Σ' αυτό συγκεντρώνονται συλλογικότητες από όλη την πόλη και διοργανώνουν συζητήσεις, προβολές, συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, συνελεύσεις και εργαστήρια. Έχει επίσης δημιουργηθεί μια βιβλιοθήκη, ενώ στον επάνω όροφο λειτουργεί η πανεπιστημιακή εστία, όπου σερβίρετε φαγητό για 450 άτομα. Σήμερα, στο κομμάτι του καταστήματος που έχει αποκατασταθεί πωλούνται προϊόντα που παράγουν διάφοροι κοινοτικοί συνεταιρισμοί και κατειλημμένες επιχειρήσεις.

Νέο συνεταιριστικό μπαρ (Nubacoop), σταθμός υπεραστικών λεωφορείων

Τον Οκτώβριο του 2001 ο ιδιοκτήτης εμφανίστηκε με έναν κλειδαρά κι ένα δικηγόρο, θέλοντας να κλείσει το μπαρ χωρίς να αποζημιώσει τους εργαζόμενους. Αυτοί με τη σειρά τους το κατέλαβαν και παρέμειναν σ' αυτό 14 μήνες, χωρίς καμία απολύτως πηγή εσόδων. Πλέον υπάρχει δουλειά 365 μέρες το χρόνο και αυξήθηκαν οι θέσεις εργασίας από 6 σε 16. «Ο καθένας έχει τη θέση του, κανένας όμως δεν έχει παραπάνω προνόμια από τον άλλο και οι μισθοί είναι ίδιοι για όλους», αναφέρουν χαρακτηριστικά οι εργαζόμενοι στο συνεταιριστικό μπαρ.

Ξενοδοχείο bauen

Το ξενοδοχείο εγκαινιάστηκε με 300 εργαζόμενους το 1978, με επιδότηση από τη δικτατορία. Το 1997 μεταβιβάστηκε σε άλλον ιδιοκτήτη, ο οποίος σταδιακά το εγκατέλειψε και στράφηκε σε άλλες

επιχειρήσεις. Το Δεκέμβριο του 2001 έκλεισε, αφήνοντας στο δρόμο 70 εργαζόμενους. Κάποιοι απ' αυτούς, μαζί με φοιτητές και μέλη του εθνικού κινήματος κατειλημμένων επιχειρήσεων (MNER), το κατέλαβαν το Μάρτιο του 2003. Οι εργάτες αμέσως άρχισαν να πουλάνε φαγητό στο δρόμο για να επιβιώσουν. Με τη βοήθεια άλλων κατειλημμένων επιχειρήσεων ανακαινίστηκε το μπαρ, το θέατρο και το σαλόνι, τα οποία διατέθηκαν σε άλλες ομάδες και αποκτήθηκαν έτσι τα πρώτα έσοδα. Αφού επισκευάστηκε το ισόγειο και κάποιοι από τους 20 ορόφους του ξενοδοχείου, υπήρξε επικοινωνία με τον πρεσβευτή της Βενεζουέλας. Αυτός δώρισε 2.000 πέσος και έστειλε τους πρώτους πελάτες, 40 φοιτητές από τη Βενεζουέλα. Οι πρώτοι μισθοί ήταν 100 πέσος (περίπου 30 ευρώ) εν συνεχεία πήγαν 300, από τα οποία αποφασίστηκε να διατείνονται τα 200 για τη συντήρηση του κτιρίου. Σήμερα λειτουργούν περίπου 200 από τα 240 δωμάτια, ο μισθός έχει φτάσει τα 800 πέσος και υπάρχει αύξηση των θέσεων εργασίας σε 138. Όλα τα ζητήματα πλέον συζητούνται στη συνέλευση η οποία είναι το ανώτερο όργανο λήψης αποφάσεων. Το ξενοδοχείο μετά από κάποια χρόνια ασαφής λειτουργίας, θεωρείται πλέον νόμιμο σαν συνεταιρισμός ενώ λειτουργεί και ως ελεύθερος χώρος συνάντησης διάφορων αριστερών και εργατικών ομάδων.

Λύσεις αλληλεγγύης

Τα παραδείγματα των κατειλημμένων επιχειρήσεων είναι πολλά. Έχει σημασία όμως να δούμε κάτω από ποιες συνθήκες οι εργάτες έφτασαν σε σημείο να μπορούν να υπερασπιστούν τους χώρους εργασίας. Ο μεγαλύτερος παράγοντας που συνέβαλε σ' αυτό ήταν η κοινωνική υποστήριξη, η στήριξη δηλαδή της τοπικής (και όχι μόνο) κοινωνίας. Οι λύσεις αλληλεγγύης όπως τις αποκαλούσαν περιλάμβαναν τις λέσχες ανταλλαγής, όπου οι άνθρωποι αντάλλασσαν προϊόντα και άλλα αγαθά χωρίς την μεσολάβηση χρήματος καθώς και τις συνεργασίες ανάμεσα στα κατειλημμένα εργοστάσια προκειμένου να παρέχουν προμήθειες η μια στην άλλη. Παρ' όλα αυτά η άμεση καταστολή δε θα μπορούσε να λείψει, με επιθέσεις μπάτσων, μισθωμένων χούλιγκαν, κ.α. Σ' αυτές τις περιπτώσεις και πάλι η αλληλεγγύη ήταν το πιο ισχυρό όπλο των εργατών. Σε κάθε επικείμενη καταστολή, χιλιάδες κόσμου μαζευόντουσαν (άνεργοι, φοιτητές, εργάτες άλλων επιχειρήσεων, *riqueteros*, κ.α.) κλείνοντας δρόμους ή συγκρούονταν με μπάτσους και άλλους παρακρατικούς. Βέβαια και σε πρακτικό επίπεδο τα περισσότερα εργοστάσια είχαν περιφρούρηση με

Συνεταιρισμοί ή κρατικοποίηση;

Ένα καίριο ερώτημα που δημιουργείται είναι σχετικά με την τελική έκβαση των κατειλημμένων χώρων εργασίας. Η κατάληψη των εργοστασίων στην αργεντινή άνοιξε μια ζωηρή συζήτηση γύρω από τους τρόπους διαχείρισης. Οι προτάσεις είναι δυο: η δημιουργία αυτό-διαχειριζόμενων συνεταιρισμών ή η κρατικοποίηση με εργατικό έλεγχο. Η τελευταία, ήταν η επικρατούσα θέση στην πρώτη περίοδο των καταλήψεων. Την προωθούσαν μικρές ομάδες της ριζοσπαστικής αριστεράς και είχε μικρή απήχηση ανάμεσα στους εργάτες. Σήμερα στην αργεντινή, υπάρχουν μόνο δύο παραδείγματα κρατικοποίησης κάτω από εργατικό έλεγχο, η ζαπον και το el tigre, που συνεχίζουν με βάση αυτό το πρόγραμμα. Η άλλη πρόταση, των αυτό-διαχειριζόμενων συνεταιρισμών, έχει ευρύτατη αποδοχή, η αναλογία είναι 100 προς 2. Το Κίνημα των ανακτημένων εργοστασίων θεωρεί ότι είναι δυνατή η διαχείριση και η λειτουργία των εργοστασίων με τρόπους διαφορετικούς από τους παραδοσιακούς, ακόμη και στο εσωτερικό του καπιταλιστικού συστήματος. Στους αυτό-διαχειριζόμενους συνεταιρισμούς δεν υπάρχουν προνόμια, η διοίκηση και οι επιλογές αποτελούν καρπό της συνέλευσης και μέσα στο Κίνημα έχει δημιουργηθεί ένα δίκτυο αλληλεγγύης ανάμεσα στα ανακτημένα εργοστάσια. Στόχος τους είναι η ανάκτηση του μεγαλύτερου δυνατού αριθμού εργοστασίων. Σήμερα, υπάρχουν κάπου 9000 εργάτες που δουλεύουν σ' αυτά τα εργοστάσια. «Δεν θέλουμε να κάνουμε την επανάσταση, είμαστε πιο μετρίοφρονες: κάθε ανακτημένο εργοστάσιο είναι για μας μια επανάσταση»,λένε χαρακτηριστικά. Αντίθετα οι εργαζόμενοι της ζαπον και του el tigre υποστηρίζουν ότι η ιδιωτική ιδιοκτησία πρέπει να καταργηθεί, αλλιώς αυτά τα ανακτημένα εργοστάσια θα μετατραπούν σε νέες καπιταλιστικές επιχειρήσεις που το σύστημα θα καταλήξει να καταστρέψει. Ακόμη, υποστηρίζουν ότι το πραγματικό κακό είναι ο καπιταλισμός και δεν έχει νόημα να τον τροφοδοτείς με άλλο ένα εργοστάσιο.

Σε κάθε περίπτωση πάντως γεγονότα όπως οι καταλήψεις(ή καλύτερα ανακτήσεις) εργοστασίων ή επιχειρήσεων που, ανεξάρτητα από τις πιθανότητες επιβιώσής τους, καθώς και την τελική τους έκβαση, δείχνουν έναν άλλο δρόμο στην απελπισία των ανέργων. Αυτόν που λέει ότι, για να λειτουργήσει μια επιχείρηση ή ένα εργοστάσιο, απαραίτητοι είναι οι εργαζόμενοι και οι εργάτες, και όχι οι επιχειρηματίες. Οι περίπου 100 επιχειρήσεις και εργοστάσια που βρίσκονται σήμερα σε λειτουργία, σημαίνουν πολύ περισσότερα πράγματα από αυτά που μπορεί να

υποθέσει κανείς. Εκτός από το γεγονός ότι εξασφαλίζουν ένα ελάχιστο εισόδημα, μηδανινό τις περισσότερες φορές, αλλά ίσο για όλους τους εργαζόμενους, αποτελούν χώρο πολιτικής και κοινωνικής έκφρασης. Οι εργαζόμενοι συνειδητοποιούνται πολιτικά μέσα από συνελεύσεις, στο πλαίσιο μιας δημοκρατίας στη βάση, μέσα από διεκδικήσεις, συγκρούσεις με την αστυνομία, προστριβές με τη δικαιοσύνη και αποκτούν έναν βιωμένο πολιτικό λόγο, που ούτε και οι ίδιοι πίστευαν ότι θα μπορούσαν να αποκτήσουν.

Το ζήτημα της παραγωγής

Ένα από τα μεγαλύτερα ζητήματα που εδώ και σχεδόν 3 αιώνες αναζητεί μια λύση, είναι το ζήτημα της παραγωγής: Με ποιο τρόπο δηλαδή μια κοινωνία μπορεί να διαχειριστεί την παραγωγή της, με βάση τις ανάγκες και τις δυνατότητες του συνόλου της. Από την περίοδο της βιομηχανικής επανάστασης και μετέπειτα, δημιουργήθηκαν και εφαρμόστηκαν δεκάδες μοντέλα αυτοδιαχείρισης της παραγωγής, κανένα όμως εξ αυτών δεν μπόρεσε να εδραιωθεί οριστικά για τον λόγο του ότι ήταν ελλιπής στο σύνολό τους.

Παρ' όλα αυτά, δεν σημαίνει ότι πρέπει να απορριφθούν πλήρως, αλλά αντιθέτως, πρέπει να μελετηθούν και να αναθεωρηθούν επί νέων βάσεων. Για να μπορέσουμε να φτάσουμε στο σημείο της ιδανικής παραγωγής, δηλαδή στο σημείο όπου όλα τα άτομα μιας κοινωνίας θα παράγουν ισότιμα και συλλογικά τα αναγκαία προϊόντα, πρέπει να ακολουθηθούν τρεις βασικοί οργανωτικοί κανόνες:

- i) Αυτοδιαχείριση
- ii) Αποβιομηχάνιση
- iii) Κοινοτισμός-Κολεκτιβισμός

Στο θέμα της αυτοδιαχείρισης, αν και έχει αναλυθεί πολλές φορές στο παρελθόν, αποτελεί την καρδιά της ριζικής ανατροπής του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Η βασική λογική της αυτοδιαχείρισης είναι η εξής: Από την στιγμή που οι εργάτες και οι εργάτριες μαζί με τους υπόλοιπους συναδέλφους τους κατέχουν τις πλήρεις γνώσεις οργάνωσης και διαχείρισης μιας επιχείρησης, ή της παραγωγής ενός προϊόντος, δεν χρειάζονται κανένα αφεντικό να τους επιτηρεί και να τους επιβλέπει. Εξάλλου ο ρόλος των αφεντικών είναι μέσω της παρουσίας τους στον χώρο εργασίας και των απειλών τους, να τρομάζουν τους εργαζόμενους ώστε να αυξάνετε η παραγωγικότητά

τους -εν μέσω δυσμενέστερων συνθηκών εργασίας- μέσω της ανασφάλειας και του φόβου που τους δημιουργείτε. Κοντολογίς, το ζήτημα της οργάνωσης ανήκει αποκλειστικά και μόνο στους εργάτες-εργαζόμενους με μόνο μια σημαντική λεπτομέρεια: Για να μπορέσει να αυτό-διαχειριστεί υγιώς μια επιχείρηση μέσω οριζόντιων δομών, πρέπει μεταξύ των εργατών και εργατριών να έχουν καταρριφθεί βασικές καταπιεστικές αξίες και συμπεριφορές όπως ρατσισμός, σεξισμός, πατριωτισμός-εθνικισμός κ.λ.π

Η αποκέντρωση της βιομηχανίας είναι και αυτός με την σειρά του ο βασικός παράγοντας πάνω στο οποίο θα μπορέσει να ανθίσει η αυτοδιαχείριση. Πρέπει να κατανοηθεί πλήρως ότι για να μπορέσει μια βιομηχανική μονάδα να ακολουθήσει τις ανάγκες μιας ομάδας ανθρώπων που θα την λειτουργούν, πρέπει και η ίδια να αποκτήσει μια ευέλικτη λειτουργικότητα άμεσης προσαρμογής στις εκάστοτε ανάγκες. Αυτό στην πράξη μεταφράζεται ότι οι βιομηχανικές μονάδες με την σημερινή μορφή γιγαντισμού πρέπει να διασπαστούν σε μικρότερες μονάδες, οι οποίες με την σειρά τους θα εξυπηρετούν τις ανάγκες των κοινωνικών ομάδων που θα τις λειτουργούν.

Η οργάνωση μιας κοινωνίας σε μικρότερες πληθυσμιακές κοινότητες είναι μονόδρομος όταν θέλουμε να εφαρμοστούν όλα τα παραπάνω. Μέσω μιας λαϊκής-κοινοτικής συνέλευσης (π.χ. εβδομαδιαίας) θα συζητούνται τα βασικά προβλήματα και οι βασικές ανάγκες της κοινότητας, όπως για παράδειγμα ο ρυθμός και η ποσότητες παραγωγής των αναγκαίων αγαθών. Τα πάντα, από την παραγωγή και την διανομή μέχρι την διαχείριση των προβλημάτων των ατόμων της κοινότητας θα διαχειρίζονται μέσα από τις οριζόντιες δομές των συνελεύσεων αυτών, από αυτούς για αυτούς.

Για ένα σύστημα παραγωγής

Αρχίζοντας την περιγραφή μας για την επαναστατική μορφή της παραγωγής, αποτυπώνονται οι συμβάσεις και οι επιδιώξεις μας οι οποίες βασίζονται πάνω στο γεγονός ότι καμιά κοινωνία δεν μπορεί να υπάρξει δίχως ένα σύστημα που να εξασφαλίζει την τάξη στην παραγωγή και τη διανομή των αγαθών. Η εργασία είναι απλώς ένα ακόμη όνομα για μια ανθρώπινη δραστηριότητα που ταυτίζεται με την ίδια τη ζωή και που δεν παράγεται για πώληση αλλά για εντελώς διαφορετικούς λόγους, όπως επιβίωση, αναπαραγωγή, καλύτερευση των συνθηκών ζωής.

Εισερχόμενοι λοιπόν στη λειτουργία της παραγωγής σαν βάση

για την ανθρώπινη δραστηριότητα της επιβίωσης και εξετάζοντας τη μετεξέλιξη της παραπάνω σχέσης στο παρελθόν διαπιστώνουμε ότι τα βαθύτερα αίτια εμπορευματοποίησης της εργασίας (και συνακόλουθα της παραγωγής) βρίσκονται και μεγιστοποιούνται από την εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο. Εκμετάλλευση τα αίτια της οποίας ταυτίζονται με λογικές που βρίσκουν εφαρμογή στο ζωικό βασίλειο.

Αρνούμενοι τη συγκατάβαση ότι το μεγάλο ψάρι τρώει το μικρό, ότι υπάρχουν δυνατότερες φυλές, φύλα και λοιπά, επιλέγουμε να οραματιζόμαστε και να οργανώνουμε μια παραγωγή βασισμένη πάνω στα δικά μας πρότυπα και ιδανικά.

Η αλλαγή στον τρόπο παραγωγής αποτέλεσε το πέρασμα στη σημερινή μορφή διαιώνισης της υπερπαραγωγής αξιών και αγαθών με την εμπορευματοποίηση των σχέσεων παραγωγής που έχει γενικευτεί εδώ και δύο αιώνες τώρα.

Καταρρίπτοντας το περιβάλλον ανταγωνισμού που έχει επιβληθεί και τις συνθήκες εμπορευματοποίησης των κοινωνικών σχέσεων που περικλείουν την ανθρώπινη δραστηριότητα της εργασίας, τασσόμαστε υπέρ της καταστροφής της εμπορευματικής σχέσης εν τη γένεσή της.

Οι τελευταίοι δύο αιώνες επέφεραν στην κοινωνία την αλλαγή στον τρόπο δόμησης της παραγωγής με τα μηχανικά μέσα και τα τεχνολογικά επιτεύγματα που επινοήθηκαν και εφαρμόστηκαν. Παρόλη όμως τη διευκόλυνση που αυτά προσέφεραν, δεν επιτεύχθηκε η αναμενόμενη ανακούφιση στην ανθρώπινη δραστηριότητα (εργασία) μιας και αυτή περιήλθε στη σφαίρα της ανταλλακτικής-εμπορευματικής σχέσης. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την υπέρ-εντατικοποίηση της εργασίας, την καθυπόταξή της σε ελεγχόμενες γραμμές παραγωγής, την αλλοτρίωση της απομόνωσης και της προσωπικής ανάδειξης-ανέλιξης, κάτω από προκαθορισμένα πρότυπα εκμετάλλευσης από τους λίγους που κατείχαν στα χέρια τους τα παραπάνω μέσα παραγωγής. Καταπολεμώντας το σύστημα της επιβαλλόμενης παραγωγής κινούμαστε ανταγωνιστικά και προτείνουμε τρόπους αντιμετώπισης του κυρίαρχου μοναδικού μοντέλου παραγωγής. Οι συμβάσεις που κάνουμε δεν μπορούν να στηρίζονται μόνο στην άρνηση αλλά να βασίζονται στην καλύτερευση του τρόπου ζωής μας σε συλλογικό πλαίσιο σαν παράδειγμα προς μίμηση και σαν αρχή που να ξεμπλέκει το κουβάρι του εποικοδομήματος που τόσα χρόνια έχει περλίτεχνα πλεχτεί από τους δυνάστες μας.

Αναλογιζόμενοι τη διαπίστωση ότι η κάθε μορφή καθημερινής δραστηριότητας έγκειται στη σφαίρα της πολιτικής, το καθημερινό μας πρόβλημα «αυτό της επιβίωσης και αναπαραγωγής» περνάει πρώτα και κύρια μέσα από εκεί.

Προτάσσουμε τον πολιτικό αγώνα με σαφή χαρακτηριστικά που έχουν σαν αφετηρία τη κατάργηση της ιδιοκτησίας, τη συλλογικοποίηση, την αυτοδιαχείριση, για την ατομική και κοινωνική απελευθέρωση στα πλαίσια μιας παραγωγής που καθορίζει τις ανθρώπινες σχέσεις από τη δημιουργία τους, δηλαδή από τον τρόπο παραγωγής.

Σύμφωνα με τις παραπάνω συμβάσεις στο χρονικό οριακό σημείο που βρισκόμαστε μας αναλογούν οι καταφάσεις, που θα δώσουν λύσεις στα κυκλικά αδιέξοδα του καπιταλισμού.

Ο καπιταλισμός είναι ένα οικονομικό σύστημα που βασίζεται για την εξάπλωση της σφαίρας επιρροής του σε τοπικά δίκτυα τα οποία τον τροφοδοτούν και παράλληλα εξαρτώνται από αυτόν. Τα ήθη και έθιμα έχουν επηρεάσει σε μοναδικό βαθμό τους κατοίκους των δικτύων αυτών που συμβάλλουν τα μέγιστα στην διαιώνιση του απάνθρωπου μοντέλου παραγωγής.

Ο τρόπος δόμησης του καπιταλιστικού προτύπου, ενώ εξελίσσεται αφομοιώνοντας της αντιδραστικές κινήσεις, αρχίζει να αντιμετωπίζεται επαρκώς μόνο όταν αναλύονται η δομή του και οι επιδιώξεις του. Η καταπολέμησή του μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από αυτόνομες μορφές, σε τοπικό επίπεδο (αρχικά) που θα κινούνται ανταγωνιστικά και θα προβάλλουν ένα άλλο μοντέλο ανάπτυξης της ανθρώπινης δραστηριότητας. Δίκτυα παραγωγής με πολιτικά χαρακτηριστικά είναι η απάντηση και το στοιχείο που μας δίνεται στην καθορισμένη χρονική συγκυρία.

Συλλογικοποίηση: κοινή διαπίστωση είναι ότι ο καπιταλισμός παράγει την εξατομίκευση ως απαραίτητο στοιχείο για τη χειραγώγηση του πληθυσμού. Απαραίτητο καθήκον είναι να ξεπεράσουμε τον δεδομένο κυρίαρχο ανταγωνισμό της προσωπικής ανέλιξης που διαταράσσει τις κοινωνικές σχέσεις και προβάλλει το νόμο της ζούγκλας (δαρβινική εξέλιξη-φυσική επιλογή) ως κυρίαρχο.

Ξεκίνημα όπως και απαραίτητος όρος για την πραγματοποίηση της κοινοκτημοσύνης είναι να μοιράζεις και να μοιράζεσαι πρακτικές, σκέψεις και δημιουργία. Η αφετηρία για την παραπάνω διαδικασία βρίσκεται στους χώρους όπου δραστηριοποιείται ο καθένας-μια και νιώθει την εκμετάλλευση. Το ζήτημα της κοινοκτημοσύνης και το πως θα προέλθει αυτή, πιστεύουμε ότι θα πρέπει να ξεκινήσει τοπικά και να επεκταθεί σε ολόκληρο το εύρος της κοινωνίας.

Κοινός τόπος και ζωτική δραστηριότητα ύπαρξης και αναπαραγωγής βρίσκεται στην πλήρη εμπορευματοποίηση της μισθωτής εργασίας, η οποία είναι πρωταρχικό και απαραίτητο στάδιο που διαμορφώνονται οι κοινωνικές-βιοποριστικές σχέσεις. Για την ανατροπή των επιβαλλόμενων αυτών σχέσεων απαιτείται συνολική μαζική αντίσταση από τους καταπιεσμένους. Η σχέση εξουσίας που βασίζεται

στη βάση του στην ιδιοκτησία βρίσκει τους εξουσιαζόμενους να αντιμάχονται και να διεκδικούν αιώνες τώρα. Ο αγώνας για την καλύτερευση των συνθηκών επιβίωσης διεξάγεται με πολύμορφες δράσεις και πρακτικές. Ερχόμενοι στο σήμερα και παρακάμπτοντας ιστορικές αναφορές (χωρίς να τις ξεχνάμε αλλά μαθαίνοντας από αυτές), βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια κρίση του συστήματος παραγωγής που έχει σαν στόχο την εντατικοποίηση των εκμεταλλευτικών σχέσεων.

Ο μετασχηματισμός αυτός που έχει φέρει πολλούς από εμάς σε σημείο ανέχειας αποκαλύπτει με έντονο τρόπο το προσωπείο και τον πόλεμο που διεξάγεται χωρίς αναστολές. Η κρίση επιβάλλει ριζοσπαστικοποίηση, οργάνωση και επαναστατικό προγραμματισμό-πραγματισμό.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες και αναμένοντας πλήθος απεγνωσμένου (από το σάπιο πολιτικό-οικονομικό σύστημα) κόσμου να προσεταιριστεί επαναστατικές λογικές, απαίτηση και κατάφαση είναι η δημιουργία δομών ένταξης και υπαρκτών αποτελεσμάτων.

Διάχυση του επαναστατικού λόγου και πρακτικής είναι μορφές που επιβάλλεται να αναπτυχθούν και να γείρουν την πλάστιγγα σε ριζοσπαστική θεώρηση των ίδιων των υποκειμένων. Απαραίτητη συμβολή στη διαδικασία εμπεριέχεται μέσα από τις διαδικασίες οργάνωσης και συμμετοχής των υποκειμένων που απαρτίζουν τις εν λόγω δομές. Οι δομές αυτές του ριζοσπαστικού χώρου θα πρέπει να κινούνται σε πολλά επίπεδα και να περιλαμβάνουν τα στοιχεία της αυτό-οργάνωσης, της κοινοκτημοσύνης, της ελευθερίας και να εναντιώνονται έμπρακτα στην ιδιοκτησία. Επαναστατικός συνδικαλισμός, κατάληψη των μέσων παραγωγής, κολεκτιβοποίηση της παραγωγής είναι τα μέσα που προτείνουμε σαν αντίσταση στον πόλεμο που διεξάγεται και στον οποίο κάθε συμβαλλόμενος έχει θέση.

Επαναστατικός συνδικαλισμός: μακριά από κόμματα και παρατάξεις ο επ. συν. προσπαθεί να προωθήσει τα δικαιώματα των εργαζομένων, να διεγείρει συνειδήσεις και να στρέψει το ενδιαφέρον των εργατών σε μία άμεση παραγωγή χωρίς μεσάζοντες, διευθυντές και αφεντικά. Η διαδικασία αυτή εμπεριέχει τουλάχιστον στην αρχή αστικές διεκδικήσεις που ως επί το πλείστον βάζουν πολλούς εργαζομένους σε πρωταρχική συμμετοχή για την απαίτηση των κεκτημένων τους, αλλά τα βασικά αιτήματα και η μορφή δράσης θα πρέπει να κατευθύνονται σε εξωθεσμικές παραγωγικές μεθόδους. Ο τρόπος λήψης αποφάσεων καθώς και οι εκτελεστικές λειτουργίες θα πραγματοποιούνται μέσα από οριζόντιες δομές και κυκλικά προσδιοριζόμενες αρμοδιότητες.

Κολεκτιβοποίηση της παραγωγής: Αποβάλλοντας αφαιρετικά και με σταδιακά βήματα τους καταναγκασμούς που μας επιβάλλει το εμπορευματικό σύστημα, θέλουμε και είναι ανάγκη να δημιουργήσουμε

αξιακές αλλά και πραγματικές καταφάσεις στη καθημερινότητα που θα λειτουργήσουν σαν πρότυπο και στην υπόλοιπη κοινωνία. Ένα σημείο αυτού του αγώνα είναι η αποβολή από την εργασία του διευθυντή της παραγωγής, του μεσάζοντα, του καρπωτή της ανάλογης υπεραξίας που δημιουργείται από την ύπαρξη του αφεντικού και του εκάστοτε επιβλέποντα τα επί της παραγωγής. Ήρθε ο καιρός να ορίσουμε τις ανάγκες μας στα πρότυπα που εμείς επιθυμούμε, από το πόση ώρα θα δραστηριοποιούμαστε για την ανάλογη παραγωγή μέχρι την ανάπτυξη σχέσεων αλληλεγγύης με τους συναδέλφους μας κάτω από ένα διαφορετικό μοντέλο λήψης αποφάσεων που το ανώτατο όργανο είναι η συνέλευση που λειτουργεί οριζόντια για την οργάνωση της παραγωγής.

Κοινή παραγωγή είναι η κατάφασή μας από όλους και για όλους σε μια κοινωνία που τα μέσα παραγωγής θα είναι αυτό-διαχειριζόμενα. Για να φτάσουμε όμως σε αυτό το σημείο απαιτούνται πολιτικά κινήματα που θα δραστηριοποιούνται προς αυτή την κατεύθυνση. Άμεση και επιτακτική προϋπόθεση είναι η πολιτική συνειδητοποίηση των ατόμων και η σύγκρουση με τους καθορισμένους όρους της μισθωτής εργασίας. Στόχος είναι η ύπαρξη τοπικών δικτύων συνεργασίας που θα πληρούν τα παραπάνω χαρακτηριστικά για να μπορέσουν να δραστηριοποιήσουν την κοινωνία με πολιτικούς όρους ανάλογους με τους πολιτικούς προσανατολισμούς. Ενδιάμεσα στάδια βρίσκονται στα σωματεία βάσης και στους συνεταιρισμούς, με στόχο την ένωση των συντεχνιακών διεκδικήσεων πάνω στη βάση κοινού μισθού για όλους.

Ο θεσμός της μισθωτής εργασίας και το νομικό πλαίσιο στο οποίο στηρίζεται και αναπαράγεται, μπορεί να αποτελέσει αφετηρία για την καταστροφή των κοινωνικών συμβάσεων που οριοθετούν την ύπαρξη του κράτους, έτσι ώστε να αποκωδικοποιήσουμε τη συνέχειά του. Το κράτος ως θεσμός καταναγκασμού αναπαράγεται από τα υποκείμενα που το συγκροτούν και τους νόμους όπου οι ίδιοι συμφωνούν, ψηφίζουν και εκτελούν. Για τη διατήρηση ενός εξουσιαστικού μηχανισμού που συμμετοχοί είναι όλοι που τον στηρίζουν. Ακόλουθο των παραπάνω είναι ότι η σύγκρουση δε μπορεί να αρκεί σε αντιδραστικές συμπεριφορές, αλλά στην δόμηση διαφορετικών μορφών παραγωγής αγαθών και κοινωνικών συμπεριφορών (σχέσεων).

Προτάσσουμε την κολεκτιβοποίηση της παραγωγής με τη δημιουργία αυτό-οργανωμένων εγχειρημάτων με πολιτικά χαρακτηριστικά. Απαραίτητος όρος για να πραγματοποιηθεί ένα τέτοιο εγχείρημα είναι η διάδοση της διαδικασίας σαν μόρφωμα για την υπόλοιπη κοινωνία γιατί η ανατροφή δε μπορεί παρά να είναι η ολική ανατροφή από το σύνολο της κοινωνίας. Παράλληλος αγώνας είναι η θέση μας με ίσο-κατανεμημένη τη συμβολή της εργασίας στον

παραγωγικό αλλά και στον πολιτικό αγώνα για την επιβίωση.

Κατάληψη: Σαν έμπρακτη αντίσταση στην ιδιοκτησία προτείνουμε την κατάληψη με όρους επαναστατικής στόχευσης και πρακτικής. Από τη στέγαση, για παραγωγή πολιτικού λόγου και πρακτικής, μέχρι την παραγωγή και διανομή αγαθών. Κατάληψη των μέσων παραγωγής σε κάθε μονάδα παραγωγής που αντλείται υπεραξία (εργοστάσια-αγροτικές καλλιέργειες-επιχειρήσεις κα), για την αυτοδιαχείριση και πρότυπη κολεκτιβοποίηση. Για την επίθεση στην ιδιοκτησία με συλλογική δράση, νοσηματοδοτούμε την ύπαρξή μας, ξεκινώντας από τις βασικές έννοιες ύπαρξης του επιβαλλόμενου συστήματος επιτιθέμενοι στις αστικές συμβάσεις.

Κατάληψη-Αντίσταση-Αυτοδιαχείριση είναι το τρίπτυχο που προτείνουμε για την ολική ανατροπή.

Βιβλιογραφία

-Αντον Πάνεκουκ - Τα εργατικά συμβούλια

Εκδόσεις: Ελεύθερος Τύπος

-Sam Dolgoff - Αναρχικές κολλεκτίβες

Εκδόσεις: Διεθνής Βιβλιοθήκη

-Πιέρ-Κάρλο Μαζίνι - Αναρχικοί και Κομμουνιστές στο κίνημα των συμβουλίων στο Τορίνο

Εκδόσεις: Ελεύθερος Τύπος, 2006

-John Reed – Πως λειτουργούν τα Σοβιέτ

Εκδόσεις: Εργατική Δημοκρατία

-Μαρκ Φέρρο – Από τα Σοβιέτ στο Γραφειοκρατικό Κομμουνισμό

Εκδόσεις: Νησίδες 1998

-Κάρλ Πολάνυι – Ο Μεγάλος Μετασχηματισμός

Εκδόσεις: Νησίδες 1944

-Ελ. Τσουλφίδης – Οικονομική Ιστορία της Ελλάδας

-Περιοδικό Γαλέρα τεύχος 2

-Συνεντεύξεις μελών του Κινήματος Ανακτημένων Εργοστασίων στο Περιοδικό II Manifesto (Claudio Tognonato)

-Συνέντευξη Εργαζομένων του Fasinpat με την ομάδα America Latina

Web: libertatiasquat.blogspot.com
email: libertatia_squat@yahoo.com